

Osallisuuden polku maahanmuuttajanuorille

Käsikirja nuorten parissa työskenteleville

ISBN 978-952-9854-31-8 (PDF)

© **Helsingin Diakonissalaitos 2019**

Toimittanut: Katri Angeria, Markku Niskanen

Kannen kuva ja infograafit: T-media Relations Oy

Taitto: Hipateos Oy

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Osallisuuden polku maahanmuuttajanuorille

Käsikirja nuorten parissa työskenteleville

Zahra Abucar, Katri Angeria, Gürhan Bayramoglu, Rafik Ibrahim,
Hannu Laine, Miia Maaninen, Ali Meriluoto, Hamda Muhumud,
Marika Puurtinen, Suldaan Said Ahmed, Vesa Sarmia, Iiris Savela

Sisällys

---

1 Osallisuuden polku maahanmuuttajanuorille	5
Taustaorganisaatio	6
Keskeiset käsitteet	7
Kohderyhmän kuvaus	9
2 Työote vieraskielisten nuorten kanssa	11
Nuoren ja valmentajan työsuhteen intensiivisyys elää valmennussuhteen aikana	13
3 Verkostotyön ulottuvuudet	15
Verkostot nuoren ympärillä	15
Verkostoissa on voimaa – yhteiskehittämisen ja -tekemisen näkökulma	15
Verkostoyhteistyön onnistumisen edellytykset	17
Yhteistyö työelämän kanssa	20
4 Kulttuuritulkkaukset	21
Nuoren rooli	22
5. Kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen nuorten tavoittamisessa	23
Olen maahanmuuttaja – yhteinen kokemus yhdistää	23
6. Ryhmämuotoinen toiminta osallisuutta edistävänä elementtinä	25
7. Vaikuttavuuden todentaminen vieraskielisten nuorten toiminnassa	29
Kykyviisari	31
Koetun hyvinvoinnin ja asiakastyytyväisyyden kysely	33
Tulostähti	34
Vamos-tilastot ja ESR-henkilötietojärjestelmän seurantatiedot	36
Haastattelut	37
Analyysi	41
Hankkeen vaikuttavuuden arviointi	41
Lähteet	43
LIITE	45

1.

Osallisuuden polku maahanmuuttajanuorille

Katri Angeria, Marika Puurtinen

Maahanmuuttajatyö on strategisesti merkittävää Helsingin Diakonissalaitokselle, ja Osallisuuden polku maahanmuuttajanuorille -hanke on ollut tärkeä kehittämisen väline tässä työssä. Osallisuuden polku maahanmuuttajanuorille -hankkeen (ESR 2016–2019) kontribuoi syrjintää ja huono-osaisuutta kokevien väestöryhmien sosiaalisen osallisuuden tukemiseen Suomessa. Hankkeen tavoitteena oli kehittää eri toimijoiden välille työmuotoa, jossa suurimmassa syrjäytymisriskissä olevat maahanmuuttajataustaiset nuoret tavoitetaan ja he saavat tarvitsemansa palvelut. Lisäksi hankkeen tavoitteena oli vahvistaa maahanmuuttajataustaisten nuorten sosiaalista osallisuutta ja edistää heidän pääsyään koulutukseen ja työhön. Käytännössä hanke on toiminut kolmella paikkakunnalla, Helsingissä, Kuopiossa ja Turussa, tarjoten nuorille yksilö- ja ryhmävalmennusta.

Hankkeet tuloksena 477 maahanmuuttajataustaista nuorta tavoitettiin ja heidän sosiaalinen osallisuutensa on kasvanut merkittävästi. 66 % nuorista kiinnittyi tuen avulla valmennusjakson aikana koulutukseen, työhön tai niihin valmentaviin toimenpiteisiin. Lisäksi he ovat kiinnittyneet oikea-aikaisesti tarpeidensa mukaisesti muihin sosiaaliseen osallisuutta ja opiskelu- ja työvalmiuksia vahvistaviin sosiaali-, terveys- ja kuntouttaviin palveluihin. Hankkeen tuloksena on syntynyt uusi työmuoto, jolla pystytään kustannustehokkaasti tavoittamaan vaikeimmassa asemassa ole-

vat 12–29-vuotiaat maahanmuuttajataustaiset nuoret ja vastaamaan asiakaslähtöisesti heidän tarpeisiinsa.

Käsikirjassa on kuvattu hankkeen aikana toteutettuja hyväksi havaittuja käytäntöjä ja hyödynnetty työntekijöiden ammatillista kasvua. Todellisuudessa matkan varrella on ollut haasteita; käsikirjassa parhaaksi käytänteeksi on kuitenkin kuvattu sellaisina, että niistä olisi paras hyöty lukijalle. Luvussa kaksi on kuvattu hankkeessa käytettyä työtettä ja tyypillistä asiakaspolkua. Luvussa kolme kuvataan työskentelytavan verkostomaista otetta. Hankkeessa voimakkaasti ilmenneen kulttuuritulkkausten ilmiötä ja käytännön toteutusta kuvataan luvussa neljä. Luvussa viisi kuvataan hankkeen aikana kehittyneitä organisaatiolle uuden tyyppistä työnkuvaa, kokemusasiantuntijuutta. Luvussa kuusi kuvataan ryhmämuotoisen toiminnan merkitystä osallisuuden vahvistamisessa ja luvussa seitsemän konkretisoidaan hankkeen vaikutukset ja vertaillaan eri menetelmien toimivuutta kohderyhmän parissa.

Käsikirja perustuu Helsingin Diakonissalaitoksella tehtyyn työhön, jota pääosin toteutettu osana Osallisuuden polku maahanmuuttajanuorille -hanketta. Hankkeen aikana yhteen kohdekaupungeista perustettiin hanketyöntekijöiden työnkuvaa myötäilevä sosiaaliohjaajan toimi. Tämän käsikirjan tavoitteena on jakaa myös muille tahoille tietoa hankkeen parhaista käytänteistä.

Taustaorganisaatio

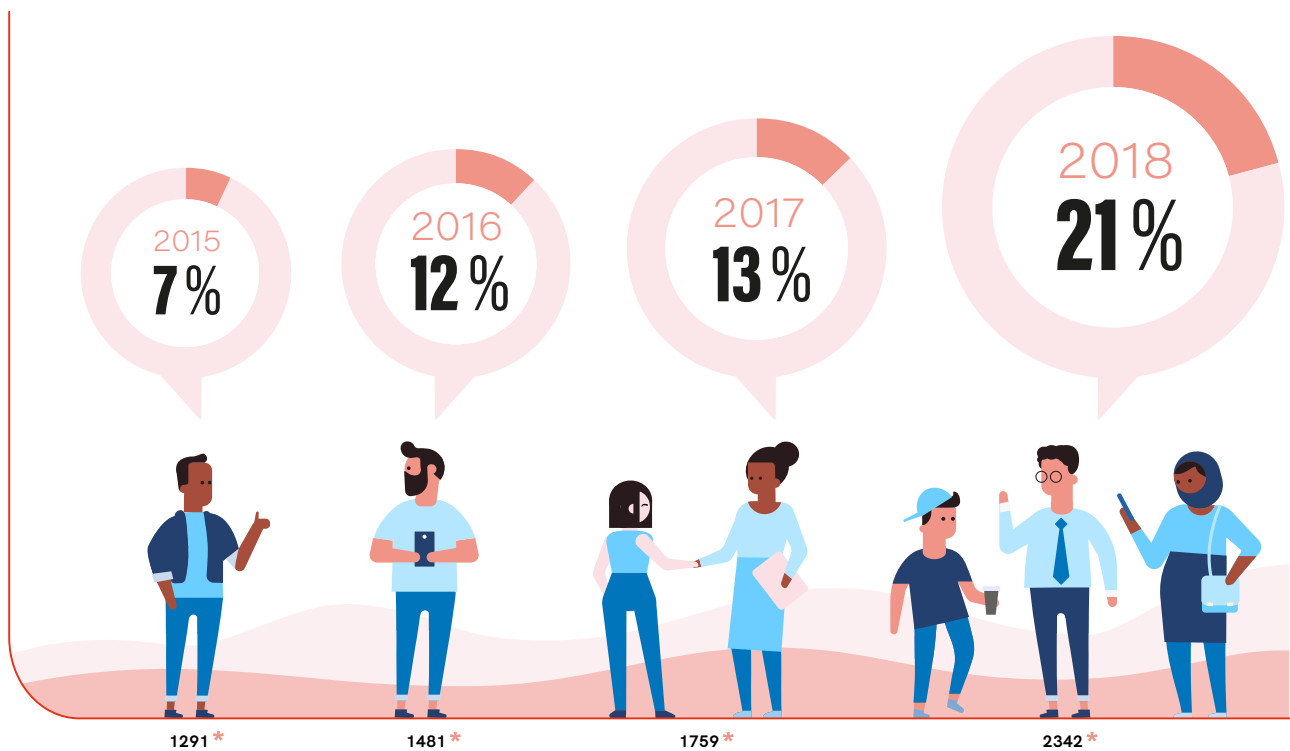
Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö sr on yhteiskunnallisten ongelmien asiantuntija ja alan suunnannäyttävä. Yli 150 vuoden ajan se on ollut luomassa uusia ratkaisuja, jotta ihmiset kiinnittyisivät eivätkä jäisi palvelujen ja yhteisöjen ulkopuolelle.

Vamos nuorten palveluiden toiminta käynnistyi Helsingissä vuonna 2008, ja tällä hetkellä toimintaa on kahdeksalla

paikkakunnalla noin 80 työntekijän voimin. Vamos on tavoittanut arviolta 10 000 nuorta viimeisen 10 vuoden aikana. Maahanmuuttajanuorten osuus palvelussa olevista nuorista on kasvussa. Vamoksen toimintaan on lähtökohtaisesti integroitu mukaan kunnan ja muiden järjestöjen palveluja.

Hanketta rahoitti Euroopan sosiaalirahasto.

VAMOS PALVELUT 2015–2018 / ÄIDINKIELI MUU KUIN SUOMI

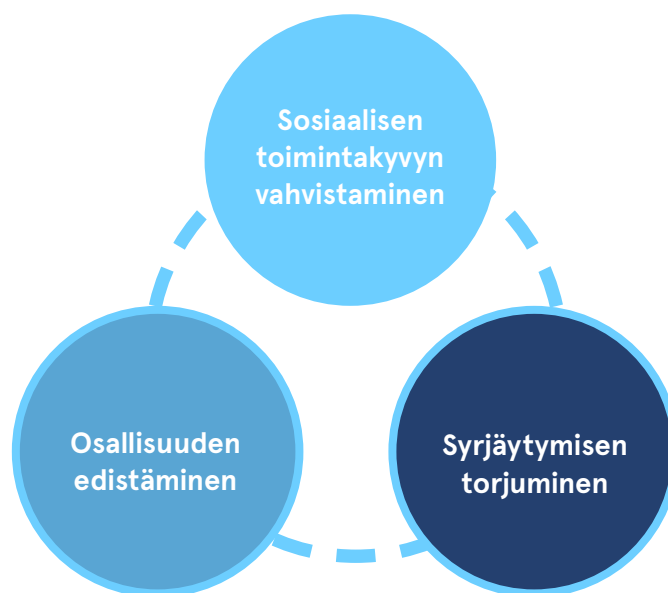
* Palvelussa olevien nuorten määrä.

Keskeiset käsitteet

Hankkeessa voidaan katsoa olleen kaksi keskeistä käsitettä: sosiaalinen kuntoutus ja osallisuus. Sosiaalisella kuntoutuksella viitataan laajasti syrjäytymistä ehkäisevään ja toimintakykyä vahvistavaan työhön, osallisuuden lisäämiseen ja elämänhallinnan tukemiseen (Romakkaniemi ym. 2018). Sosiaalinen kuntoutus voidaan ymmärtää investointina yksilöiden tulevaisuuteen, jolloin myös yhteiskunta hyötyy, kun korvausten ja palvelujen käyttö vähenee sekä elinkeinoelämä saa uutta työvoimaa (Piirainen 2018).

Sosiaalihuoltolain (2014/1301) mukaan sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi.

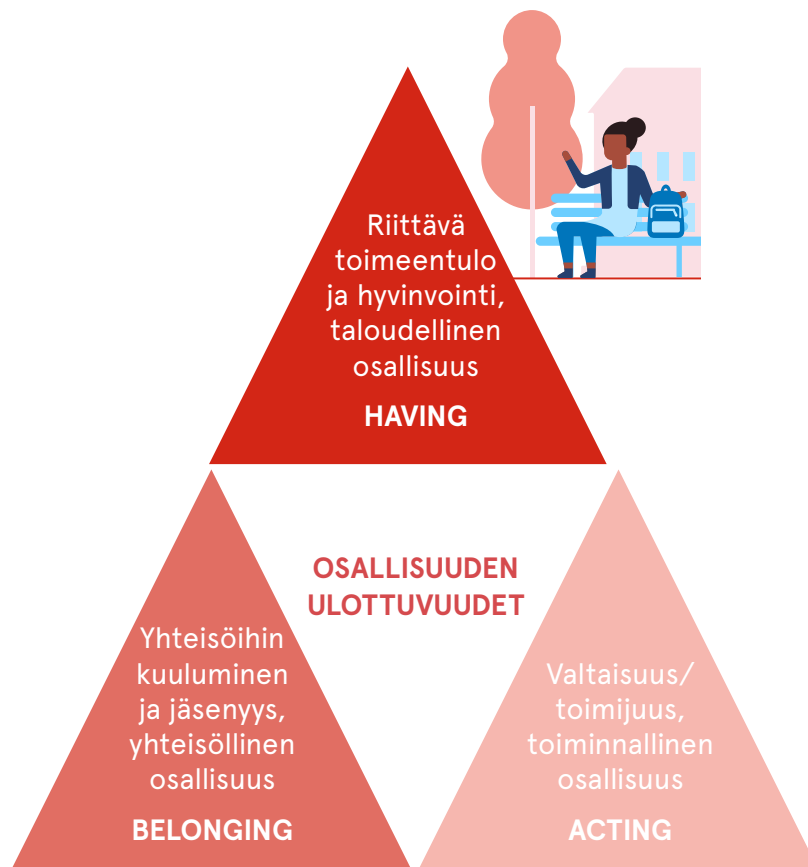
Sosiaalisen kuntoutuksen palvelu on monin osin vielä jäsentymätöntä, erityisesti työllistymisen edistämisen palveluissa (Böckerman 2018). Sosiaalinen kuntoutus voi pitää sisällään muun muassa valmennusta arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan, ryhmätoimintaa ja tukea sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin. Nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä (emt.). Edellä mainittu kuvaus sopii kuvaamaan hankkeessa toteutettua yksilö- ja ryhmävalmennusta.

Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteet

(Karjalainen & Raivio 2013, 16) kuvaavat osallisuutta järjestelmänä, joka koostuu eri osa-alueista. Yhteisöön kuuluminen, riittävä toimeentulo ja toiminnallinen osallisuus

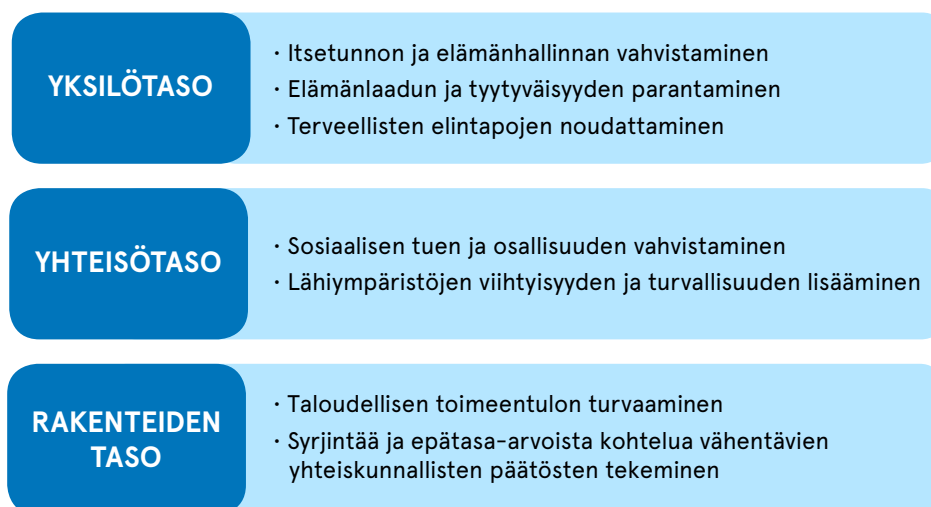
ovat yleisesti tunnistettuja perusedellytyksiä, jotka tukevat ihmisten yhteiskunnallista toimintakykyä ja osallisuutta.

Osallisuuden ulottuvuudet Karjalaisen ja Raivion (2013, 16) mukaan

Hyvä mielenterveys koostuu useista asioista, joita ovat esimerkiksi mielekäs tekeminen, hyvä itsetunto ja kyky solmia tyydyttäviä ihmissuhteita. Mielenterveyttä voidaan edistää kolmella tasolla. Yksi niistä

on yhteisötaso, jossa tapahtuvaan mielenterveyden edistämiseen liittyy yksilön saama sosiaalinen tuki ja osallisuuden kokemukset. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. i.a. Mielenterveyden edistäminen.)

Mielenterveyden edistämisen tasot ja mielenterveyttä edistävien tekijöiden vahvistamisen keinoja (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. i.a.).

Osallisuutta koskevista tutkimuksista erottuu viisi osallisuuteen liittyvää keskeistä elementtiä. Se nähdään usein monipuolisena osallistumisena erilaisiin toimintoihin: palvelujen kehittämiseen ja arviointiin, työntekijöiden rekrytointiin, koulutuksiin, tiedotukseen tai tutkimustyöhön. Se on asiakkaan osallistumista päätöksentekoon, joka tuo mukanaan tunteen vastuusta ja kontrollista. Osallisuus on aktiivista osallistumista, jossa ihminen ottaa aktiivisen roolin toimijana sen sijaan että hän olisi konsultoinnin tai tiedonsaannin passiivinen saajapuoli. Osallisuus tulee nähdä palvelujen käyttäjän ja ammattilaisen välisenä yhteistyönä, jossa asiakas tulee nähdä yhteistyökumppanina. Palveluissa tulee hyödyntää kokemus-asiiantuntijoiden elämäkokemuksesta kumpuavaa tietoa, jota pidetään uudenlaisena tutkimustietona akateemisten tutkijoiden tuottaman tiedon rinnalla (Tambuyzer ym. 2011). Hankkeessa osallisuutta edistettiin hankkeen ryhmätoiminnan, yksilötyön sekä työotteen ja kokemusasiiantuntijuuden kautta.

Kohderyhmän kuvaus

Hankkeen kohderyhmänä olivat maahanmuuttajataustaiset nuoret, jotka kuuluvat niihin paikallisiin maahanmuuttajaryhmiin, joiden riski joutua ja jäädä koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle on suurin. Helsingissä ja Kuopiossa kohderyhmään kuuluivat 16–29-vuotiaat nuoret ja Turussa 12–29-vuotiaat. Eri ikäryhmien mukaan valinnalla tavoiteltiin hankkeessa kehitettävien mallien skaalausta jo lähtökohtaisesti niin, että ne soveltuvat eri kohderyhmille. Ikärakennepoikkeavuus huomioi myös eri Vamos kaupunkien väliset eroavaisuudet. Käytännössä hanke on tarjonut valmennusta maahanmuuttajanuorille, jotka ovat sekä toisen polven maahanmuuttajia että Suomeen nuoruusiässä perheensä mukana tai yksin ilman huoltajaa maahan tulleita nuoria.

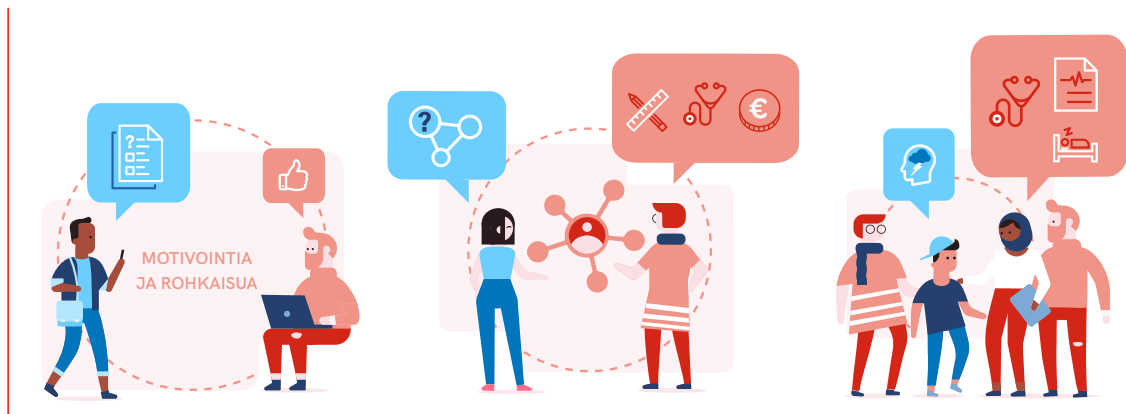
Maahanmuuttajataustaiset nuoret eivät muodosta yhtä yhtenäistä ryhmää, vaan heidän välillään on,

heidän moninaisien taustojensa takia, merkittäviä eroja. Suomessa syntyneiden tai lapsena Suomeen tulleiden maahanmuuttajanuorten kuvitellaan usein saaneen suomalaisessa päivähoitossa ja koulussa hyvät edellytykset jatkaa opintoja ja työllistyä. Usein tämä yleinen käsitys on liian optimistinen. Perheillä voi olla traumaattisia kokemuksia, jotka vaikuttavat lapsen kehitykseen. Vanhemmat eivät välttämättä pysty tukemaan lastensa koulunkäyntiä. Nuorilla itsellään on myös usein epäselvä kuva ammattitaidosta ja ammasteista. Heillä voi olla myös oppimisvaikeuksia ja motivaation puutetta.

Nuoruusiässä maahan tulleilla nuorilla on usein traumaattisia kokemuksia, joita ei huomioida ja joita harvoin hoidetaan. Osa on myös luku- ja kirjoitustaidottomia äidinkielellään tai elinikäisen oppimisen taidoissa on muita selkeitä puutteita. Taustalla voi olla myös hahmottamis- ja oppimisvaikeuksia, jolloin he eivät useinkaan ehdi hankkia ennen oppivelvollisuuden päättymistä riittävää kielitaitoa, opiskeluvalmiuksia ja ammatilliseen koulutukseen vaadittavia taitoja, kuten esimerkiksi yleistä kuvaa ammasteista. Osalla nuorista on erittäin traumaattisia kokemuksia joko kotimaastaan, matkalta Suomeen tai Suomesta. Osa nuorista kärsii erilaisista terveysongelmista ja arjen hallinta voi olla sekaisin. Vieraaseen maahan muuttaminen, uuden kielen opettelu ja kulttuuriin sopeutuminen sekä sosiaalisen verkoston rakentaminen uudessa ympäristössä vaativat nuorilta erittäin paljon voimavaroja. Hankkeen asiakkaiksi on tullut erityisesti nuoria, joille nykyiset kotoutumistoimet eivät riitä ja jotka tarvitsevat selvästi intensiivisempää, kokonaisvaltaisempaa ja konkreettisempaa tukea integroituaan yhteiskuntaamme. Asiakastyössä on panostettu selkosuomeen ja konkreettiseen yhdessä tekemiseen nuoren kanssa.

Hankkeessa olevien nuorten tuen tarve on hahmotettu kolmitasoiseksi. Suurin osa hankkeen nuorista on tunnistettavissa kuuluvaksi keskivahvan tuen piiriin.

TUEN KOLME ERI TASOA

LISÄTIETOA PALVELUISTA
JA ETUUKSISTA

VAHVISTETAAN TOIMIJUUTTA
JA OSALLISUUTTA

VERKOSTO TUKEE NUORTA
SOLMUJEN AVAAMISESSA

Hankkeessa mukana olleiden nuorten tarinoihin voit tutustua Helsingin Diakonissalaitoksen [Youtube-kanavalla](#).

2.

Työote vieraskielisten nuorten kanssa

Hannu Laine, Marika Puurtinen

Maahanmuuttajanuorten kanssa työskennellessä hyödynnettiin Vamoksen työotetta, joka pohjaa etsivään nuorisotyöhön (Alanen & Kotkavuori 2014). Intensiivisen yksilö- ja ryhmävalmennuksen tavoitteena oli saattaa nuoria työllisyys- ja koulutuspoluille. Valmennus rakentui nuoren vahvuuksille ja se lähti nuoren tarpeesta ja oli kokonaisvaltaista nuoren itsensä asettamissa ra-

joissa. Valmennuksessa nuoria tuettiin arkipäivän toiminnoissa, elämänhallinnassa, sosiaalisissa suhteissa ja kiinnittymisessä heidän tarvitsemiinsa palveluihin.

Hankkeen aikana nuori sai oman valmentajan. Hankkeen nuoret olivat valmennuksessa keskimäärin pidempiä ajanjaksoja kuin Vamoksessa yleensä. Keskimääräinen valmennusjakson kesto Vamoksessa oli vuonna 2018 kahdeksan kuukautta (Vamos tilastot 2018). Valmennuksena aikana rakennettiin ja lisättiin nuoren luottamusta palvelujärjestelmää ja yhteiskuntaa kohtaan, tuettiin kokonaisvaltaisessa elämänhallinnassa, mikä mahdollisti osan kohdalla yhteiskuntaan, koulutukseen ja työmarkkinoille kiinnittymisen.

Vamoksen muusta toiminnasta poiketen hankkeen aikana kartoitettiin sekä tavattiin alueen kulttuurillisten yhteisöjen avainhenkilöitä. Tätä kautta tavoiteltiin maahanmuuttajanuoria, jotka olivat tuen tarpeessa mutta eivät itse kyenneet syystä tai toisesta hakeutumaan palveluun.

Prosessin ja työskentelyn kannalta voidaan nostaa esiin muutamia tärkeitä toiminnan tuloksellisuuteen vaikuttavia seikkoja. Ensinnäkin työ oli mahdollista aloittaa silloin kun nuori oli itse siihen valmis ja siellä missä nuori koki sen luontevaksi. Työotteen yksi keskeinen vahvuus oli mahdollisuus jalkautua nuorten pariin ja hankkeen työntekijät työskentelivätkin usein muualla kuin Vamoksen toimitiloissa. 12–15-vuotiaiden nuorten osalta ensimmäinen tapaaminen järjestettiin usein koulussa. Toiseksi nuori määritteli aina itse mihin asioihin hän haluaa tukea ja työskentelyn tavoitteet ja päämäärät sovittiin yhdessä valmentajan kanssa. Työskentelyn kestolla ei ollut aikarajaa, vaan se määräytyi tavoitteiden mukaisesti ja sitä voitiin tarkentaa matkan varrella. Työskentely pohjasi aitoon kohtaamiseen, välittämiseen, rinnalla kulkemiseen, nuorten osallisuuteen, verkostotyöhön ja nuorilähtöiseen työotteeseen. Työssä keskeistä oli dialogisuus, osallisuus, sosiaalinen vahvistaminen ja ratkaisukeskeisyys.

ASIAKASPOLKU

Nuoren ja valmentajan työsuhteen intensiivisyys elää valmennussuhteen aikana

Usein valmennuksen alussa nuori tiedostaa, että hänellä on haasteita ja hän toivoo ratkaisua tilanteeseen, mutta hän ei kykene ratkaisemaan niitä itsenäisesti. Usein valmennuksen alussa tuotiin esiin yksittäinen haaste, johon toivottiin apua. Valmentaja ja nuori lähtivät yhdessä rakentamaan nuoren omaa palveluverkostoa yksilövalmennuksen kautta. Luottamuksen kasvaessa nuoren elämän solmukohtia nousi usein lisää esiin.

Yleensä valmennuksen alussa valmentajan rooli oli merkittävä asioiden eteenpäin viemisessä. Nuoren vastuu omien asioiden hoitamisesta kasvoi koko valmennussuhteen ajan ja loppuvaiheen tavoitteena oli, että nuori pärjää suurimman osan aikaa ilman ulkopuolista apua tai vaihtoehtoisesti hänellä oli tarvittavat palvelut käytössään ja hän kykeni niitä hyödyntämään omatoimisesti.

ERITYISHUOMIOITAVAA TYÖSKENNELTÄESSÄ VIERASKIELISTEN NUORTEN PARISSA

- Työntekijä saattoi vertautua lähiomaiseksi tai olla ainoa linkki yhteiskuntaan uudessa ympäristössä. ”Kylän vanhin”-asetelma haastoi työntekijäroolissa pidättäytymistä. On tärkeää, tuoda esiin, ettei valmentaja tiedä kaikkea. Osa asioista pitää selvittää yhdessä.
- Motivaatio ja halu päästä osalliseksi oli usein kova, etenemistä voi haastaa
  - Valmentajan ja nuoren erilaiset aikakäsitykset, nuoren heikko paikallistuntemus
  - Nuoren haasteet kieli-, luku- ja kirjoitustaidossa, tulkin käyttö voi heikentää luottamusta
  - Nuoren trauma- ja kriisitausta
- Nuoren sitoutuminen valmennukseen voi olla jaksottaista, tarvepohjaista
- Nuoret halusivat usein nopeasti suoraan palkkatöihin, ei harjoittelun tai kokeiluiden kautta
- Nuorella saattoi olla vääristynyt käsitys esim. verotuksesta

YKSITTÄISEN NUOREN OSALLISUUDEN POLKU

O

HJAUTUMINEN Kaveri oli suositellut ottamaan yhteyttä Vamokseen. Nuori lähetti valmentajalle viestin, jossa hän kertoi tarvitsevansa apua töiden etsimiseen.

K

ONTAKTIN LUOMINEN Sovitaan ensimmäinen tapaaminen Vamokselle. Tapaamisella valmentaja kertoi Vamoksen toiminnasta ja nuori saa kertoa missä asioissa hän kaipaa apua. 12-15-vuotiaiden nuorten osalta ensi tapaaminen pidettiin usein koululla.

E

NSITAPAAMINEN Nuori kertoi, että hän haluaa löytää töitä, mutta hänellä ei ole tällä hetkellä oleskelulupaa. Hän on tullut yksin Suomeen kolme vuotta aikaisemmin ja saanut kertaalleen yhden vuoden oleskeluluvan. Nyt hän odotti uutta päätöstä. Toisen asteen opinnot toisella paikkakunnalla olivat keskeytyneet muutaman kuukauden opiskelun jälkeen. Opintojen keskeytymisen jälkeen nuori oli muuttanut uudelle paikkakunnalle ja asui nyt kaverin luona. Nuori näytti väsyneeltä ja katsoi puhuessaan alaspäin. Sovittiin, että aloitetaan yksilövalmennus ja varataan aika sosiaalityöntekijälle, jonka luokse mennään yhdessä.

Valmennuksen tavoitteita: opiskelupaikka, oma asunto ja työpaikka

T

YÖSKENTELY Nuorelle etsittiin yhdessä opiskelupaikkaa, jonka myötä hän voisi löytää myös oman asunnon. Nuori kertoi, että häntä kiinnostaa kokin ammatti. Valmentaja lähti mukaan koulun haastatteluun sekä katsomaan asuntoa. Molemmat löytyivät.

Yhteisiä tapaamisia oli keskimäärin kerran viikossa. Tapaamisilla käytiin läpi saapunut posti, maksettiin laskut, hoidettiin viranomaisasiat ja keskusteltiin arkipäiväisistä asioista kuten ruuanlaitosta, päivrytmistä ja harrastuksista. Muiden asioiden yhteydessä nuori kertoi, että opiskelu vieraalla kielellä on haastavaa. Yksilövalmennuksen lisäksi nuori käy Vamoksen S2-opetuksessa kerran viikossa, jossa hän sai tukea läksyjen tekoon.

Useamman tapaamisen jälkeen nuori alkoi kertoa lisää itsestään. Ilmenee, että hänen oli vaikea saada unta öisin ja keskittyminen asioihin on vaikeaa. Nuori kertoi olevansa masentunut, ahdistunut ja väsynyt. Herääminen aamuisin oli vaikeaa, kun ei ole saanut nukutuksi yöllä. Hän kertoi myös, että ei ole saanut kontaktia vanhempiinsa kotimaasta lähdön jälkeen. Lisäksi epävarmuus oleskeluluvan saamisesta ahdisti häntä. Uuden tiedon valossa nuori ja valmentaja varasivat yhdessä ajan koulun terveydenhoitajalle ja psykologille.

Lisätavoitteita: hoitotahon löytäminen, raha- ja viranomaisasioiden itsenäinen hoitaminen, oman palveluverkoston rakentaminen.

J

ATKOPOLUTUS Kuukausien odottamisen jälkeen nuori sai iloisia uutisia: neljän vuoden oleskelulupa.

Nuori alkoi hoitaa itsenäisemmin asioitaan ja valmentajan rooli jäi pienemmäksi. Tapaamiset vähenivät, kun nuori oli kiinnittynyt kouluun ja kävi itsenäisesti psykologin tapaamisilla. Nuori ja valmentaja päättävät valmennukset ja sopivat olevansa yhteydessä tarvittaessa myöhemmin uudelleen.

3.

Verkostotyön ulottuvuudet

Zahra Abucar, Hannu Laine

Verkostot nuoren ympärillä

Maahanmuuttajataustaiset nuoret tarvitsevat hyvin monipuolista ja tiivistä tukea arjessaan ja kotoutumisessaan. Monella nuorella on haasteita päivittäisten asioiden hoitamisessa. Seuraavan sivun kuvassa on eri tahoja, joihin nuori ja valmentaja olivat yhteydessä hankkeen aikana.

Verkostoissa on voimaa – yhteiskehittämisen ja -tekemisen näkökulma

Verkostotyöllä ei ole olemassa yleispätevää määritelmää, vaan kuvaavia käsitteitä on paljon ja niitä käytetään eri yhteyksissä eri tavoin. Verkostotyö on eri toimijoiden välistä muuttuvaa yhteistyötä tai toimijoiden vastavuoroiseen verkostoon panostamista ja hyötymistä. Verkostotyötä kuvataan myös esimerkiksi verkostoitumisen ja verkostoyhteistyön käsitteillä. Moniammatillinen, -hallintokuntainen ja -toimijainen yhteistyö puolestaan kuvaavat verkostoitumisen rakennetta (Alanne ym. 2016).

Verkostolla voidaan lisäksi tarkoittaa rakennetta, joka perustuu eriasteisiin ja eri tavoin vakiintuneisiin sosiaalisiin suhteisiin toimijoiden välillä (Veistilä ym. 2011). Verkostot toimivat tietojen jakamiseen, kokemusten vaihtamiseen ja asiantuntemuksen jakamiseen (Romppainen 2007).

Verkostotyössä vallitsee kaksi käsitettä: luottamus ja sitoutuminen. Keskinäinen luottamus edistää verkostossa tiedon liikkumista ja mahdollistaa yhteisen oppimisen, uusien näkökulmien saamisen ja ratkaisujen kehittämisen. Luottamusta tarvitaan yhteistyökumppaneiden sitouttamiseen yhteisiin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Luottamus ja sitoutuminen ruokkivat toinen toistaan. Kun toimijat osoittavat luottamusta se kannustaa toimijoita sitoutumaan (Verkostojohtamisen opas 2010).

Verkostotyöllä tarkoitetaan yhteistyötä eri toimijoiden välillä, jossa toiminta on avointa, toimijat ovat vapaita tekemään päätöksiä ja valitsemaan omat toimintatapansa. Yhteistyö on jatkuvaa ja onnistuminen perustuu toimijoiden keskinäiseen luottamukseen. Verkostot toimivat tietojen, kokemusten ja asiantuntemuksen jakamiseen ja vaihtamiseen.

KAIKESSA MUKANA NUORI JA VALMENTAJA

KOHTAAMISEN MUODOT:

INTERNET

PUHELIN

PALVELU- JA ASIOINTIPISTE

OLESKELULUPA

MAAHANMUUTTOVIRASTO, POLIISI

TOIMEENTULO

KELA, SOSIAALIPALVELUT, VEROTOIMISTO

KOULUTUS

ENNEN OPINTOJEN ALKUA

OPPILAITOKSET, TE-TOIMISTO,
PALVELUNTUOTTAJAT

KOULUTUS

OPINTOJEN AIKANA

OPETUS- JA OHJAUSHENKILÖSTÖ,
KOULUTERVEYDENHUOLTO

TYÖ

TYÖNANTAJAT, OHJAAMO,
TE-TOIMISTO

VAPAA-AIKA JA SOSIAALISET SUHTEET

JÄRJESTÖT, JULKISET PALVELUT,
PALVELUNTARJOAJAT, VAPAAEHTOISET,
PERHE, YSTÄVÄT

RAHA-ASIA

PANKKI, ULOSOTTOVIRASTO,
OIKEUSAPUTOIMISTO,
VELKANEUVONTA,
PIKAVIPPI FIRMAT, MENTORIT

MUUT PALVELUT

PALVELUNTARJOAJAT

ASUMINEN, KOTI

VUOKRANANTAJAT,
ASUMISNEUVONTA,
MAISTRAATTI, POSTI

FYYSINEN JA PSYKKINEN TERVEYS

TERVEYSKESKUS, KOULUT, KRIISIKESKUS,
ULKOMAALAISTOIMISTO

VAMOKSEEN INTEGROIDUT PALVELUT:

SAIRAAHOITAJA, SEKSUAALITERAPEUTTI
JA ASUMISNEUVOJA

Yhteiskehittäminen lähti liikkeelle tavoitteista ja arvoista.

Hankkeessa yhteiskehittäminen loi eri toimijoille yhdenvertaisen mahdollisuuden vaikuttaa ja kokeilla ketterästi uudenlaisia toimintatapoja.

M U I S T I L A P P U

- ✓ Henkilökohtainen tutustuminen kannattaa
- ✓ Yhteisten rajapintojen tunnistaminen, yhteistyömuodon konkretisointi
- ✓ Vuorovaikutuksen ylläpitäminen, luodaan yhteistä viitekehystä
- ✓ Sovitaan eri toimijoiden rooleista ja vastuista: Mitä eri osapuolilta odotetaan?
- ✓ Sisäisesti sovittava verkostojen koordinoinnin vastuut
- ✓ Jo ei löydy yhteistä tavoitetta, silloin yhteistyölle ei ole tarvetta tässä kohtaa, älä kuitenkaan pois sulje yhteistyötä jatkossa

Verkostoyhteistyön onnistumisen edellytykset

Tutkimusten ja kirjallisuuden mukaan verkostoyhteistyön onnistumisen edellytyksinä ovat yhteinen tavoite, tahtotila, asenne ja kohtaaminen. Tavoitteellisen yhteistyön perustana on, että yhteistyötahot todella tuntevat toisensa. Verkoston jäsenten toistensa tuntemus, arvostus ja luottamus sekä tavoitteiden tunteminen ovat tärkeitä asioita. Yhteistyön onnistumista edesauttaa myönteinen asenne, suunnitelmallisuus, dialogisuus ja molemminpuolinen hyödyn saavuttaminen. Verkostotyöltä odotetaan tiedon jakamista ja tiivistä yhteistyötä, työssä jaksamisen parantamista, keskinäistä luottamusta ja yhdessä tekemistä.

”Hankkeen aikana olemme huomanneet, että luottamuksen syntyminen ei vaadi aikaa vaan sen, että työntekijät uskaltavat näyttää itsestään inhimillisen puolen, heikkouden oman ja epätäydellisyyden tunnustamista. Verkostotyössä on ennen kaikkea pantava itsensä likoon”.
Työntekijä

Verkostoissa toimimisen lähtökohtana oli valmentajan työn linkittyminen osaksi suurempaa kokonaisuutta. Pällekkäisen työn välttämiseksi hankkeen alussa jokaisessa kaupungissa tehtiin selvitys alueen palvelutarjonnasta. Mahdollisiin palveluaukkoihin tartuttiin yhdessä rohkeasti kokeillen.

KAIKESSA MUKANA NUORI JA VALMENTAJA

NUOREN KOKEMUS:

OLESKELULUPA

MAAHANMUUTTOVIRASTO, POLIISI

"Nuorella on kolme erillistä oleskelulupahakemusprosessia meneillään, kaikki virheellisesti täytettyjä."

TOIMEENTULO

KELA, SOSIAALIPALVELUT, VEROTOIMISTO

"Sain Kelan päätöksen, mitä tämä tarkoittaa?"

KOULUTUS

ENNEN OPINTOJEN ALKUA

OPPILAITOKSET, TE-TOIMISTO, PALVELUNTUOTTAJAT

"Kaikki ihmiset eivät ole koulun sankareita."

KOULUTUS

OPINTOJEN AIKANA

OPETUS JA OHJAUSHENKILÖSTÖ, KOULUTERVEYDENHUOLTO

*"Konekirjoittaminen haastaa."
"Mikä on osatutkinto?"*

ASUMINEN, KOTI

VUOKRANANTAJAT, ASUMISNEUVONTA, MAISTRAATTI, POSTI

"Asunnon löytäminen on hankalaa."

FYYSINEN JA PSYKKINEN TERVEYS

TERVEYSKESKUS, KOULUT, KRIISIKESKUS, ULKOMAALAISTOIMISTO

VAMOKSEEN INTEGROIDUT PALVELUT:

SAIRAANHOITAJA, SEKSUAALITERAPEUTTI JA ASUMISNEUVOJA

*"Minulla on univaikeuksia." "Mistä hammaslääkärille?"
"Mitä on ahdistus?"*

TYÖ

TYÖNANTAJAT, OHJAAMO, TE-TOIMISTO

"Jos ei ole todistusta, vaikea saada työtä."

VAPAA-AIKA JA SOSIAALISET SUHTEET

JÄRJESTÖT, JULKISET PALVELUT, PALVELUNTARJOAJAT, VAPAAEHTOISET, PERHE, YSTÄVÄT

"Mistä löydän suomalaisia kavereita?"

RAHA-ASIAT

PANKKI, ULOSOTTOVIRASTO, OIKEUSAPUTOIMISTO, VELKANEUVONTA, PIKAVIPPI FIRMAT, MENTORIT

"Miten voin maksaa laskut?"

MUUT PALVELUT

PALVELUNTARJOAJAT

"Haluan ajokortin."

Osallisuuden polku maahanmuuttajanuorille Vamos Turku, Tyttöjen Talo, Turun taideakatemia "Jännittääkö työhaastattelu?" – esiintymistyöpaja nuorille

Työpaja lähti liikkeelle nuorten tarpeista ja toiveista. Nuoret kertoivat, että heitä ahdistaa esiintyä ja puhua luokan edessä. Nuoret välttävät esilläoloa ja ovat tunneilta poissa ja se taas on aiheuttanut vaikeuksia edetä opinnoissa. Keskustelimme yhteistyömahdollisuudesta Turun tyttöjen talon työntekijän kanssa. Huomasimme että tyttöjen talon ja Vamoksen nuorilla oli samanlaisia haasteita esiintymistilanteissa. Nuoret jännittivät myös haastattelutilanteita. Kutsuimme mukaan yhteistyöhön Turun taideakatemia opiskelijoita kouluttamaan nuoria. Opiskelijat saivat siitä opintosuoristuksia. Tarkoituksena oli myös inspiroida ja motivoida nuoria uskomaan omiin unelmiinsa ja osallistumaan aktiivisesti oman elämänsä rakentamiseen ja sen takia kutsuimme koulutukseen asiantuntijoita. He kertoivat päivän aika oman tarinansa sekä kokemuksiaan esiintymisestä ja miten päihittivät esiintymisjännityksen. Varasimme yhteisen suunnitteluhetken ja lähdimme suunnittelemaan työpajan sisältöä ja työtehtävien jakoa. Koulutuksen tavoitteiksi nousivat esiintymisjännitys, itsensä esittely, työhaastatteluun valmistautuminen ja nuorten voimaannuttaminen. Nuoret saivat osallistumistodistuksen koulutuksesta.

Koulutuksessa nuoret saivat vertaistukea, vinkkejä esiintymisjännityksen voittamiseen sekä kuulivat kokeneiden esiintyjien kokemuksia.

O H J E L M A	
12.00–12.15	Tervetuloa
12.15–12.30	Turun taideakatemia opiskelijat.
	Alkututustuminen
	Speed-dating 10min
	Harjoitellaan esittäytymistä
	Puhe ja keho
	Kehonkielen esittely
	Toiminnallinen osuus
	• Työhaastattelu 20min
	• Esitelmä perinteisestä juhlasta 20min
	• Purku
14.00–14.20	Tauko
14.20–14.40	Asiantuntijapuheenvuoro
14.40–15.00	Asiantuntijapuheenvuoro
15.00–15.30	Palaute ja lopetus

Turun Tyttöjen Talo on tehnyt yhteistyötä Osallisuuden polku maahanmuuttajanuorille -projektin kanssa vuosina 2016–2019.

Yhteistyö on ollut sujuvaa, ja hyödyttänyt molempia osapuolia. Yhteistyössä on järjestetty mm. esiintymistyöpaja maahanmuuttajanuorille sekä järjestetty kaupunkisuunnistus -tapahtuma. Yhteistyö on ollut joustavaa sekä palkitsevaa, ja yhteistyö on madaltanut Tyttöjen Talon kävijöitä ohjautumaan Vamoksen palveluihin.

Adonika Ellä, ohjaaja, Turun Tyttöjen Talo

Yhteistyö työelämän kanssa

Yhteistyötä työnantajien kanssa tehtiin hankkeessa yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta pääsääntöisesti nuorilähtöisesti, tarkoittaen että työnantaja kontaktoidtiin yksittäisen nuoren tarpeiden ja kiinnostuksen pohjalta. Omaa valmentajaa ei välttämättä nähdä etuna työnhakutilanteessa, ja erityisesti nuoren näin toivoessa valmentajan rooli saatettiin häivyttää täysin yhteydenpidosta työnantajan suuntaan. Vaihtoehtoisesti valmentaja saattoi osallistua esimerkiksi työhaastattelutilanteeseen nuoren näin toivoessa. Usein nuoren kanssa työskenneltiin ja valmistauduttiin tiiviisti ennen uudessa työssä aloittamista. Yhdessä valmentajan kanssa käytiin läpi muun muassa mitä ensimmäisenä työpäivänä tulee olla mukana ja mistä saa verokortin. Yhteistyö TE-hallinnon ja Ohjaamon kanssa oli tiivistä. Myös perehdytysmateriaaleja käytiin yhdessä läpi valmentajan kanssa.

Ajoittain nuorten työolosuhteet eivät ole olleet asianmukaiset, jolloin valmentaja on ollut syytä korostaa nuorelle hänen oikeuksiaan työntekijänä ja kuvata millaisia vaikutuksia esimerkiksi pimeällä tulolla on eläkekertymään.

Helsingin Diakonissalaitoksella otettiin käyttöön vuonna 2018 asiakkuudenhallintajärjestelmä (CRM). Työkalun avulla työnantaja-asiakkuuksien koordinointi ja hallinnointi muuttui läpinäkyvämmäksi sekä koordinoitummaksi koko konsernin tasolla. Tulevissa hankkeissa työnantaja-asiakkuus näkökulma ja entistä tiiviimmän työelämäyhteistyön edut tulevat nousemaan entistä merkittävämpään rooliin.

Varsinais-Suomen työ- ja elinkeinotoimiston kotoutumisajan ohittaneet maahanmuuttajanuoret olivat asiakkainani Osallisuuden polku maahanmuuttajanuorille -hankkeen yhteistyössä. Työllistymisen ja koulutukseen hakeutumisen näkökulmasta nuorilla on elämässä monia esteitä, jotka ovat usein tavanomaisten TE-palveluiden keinoin mahdotonta saavuttaa.

Uudenlaisen lähestymistavan ja asiakkaiden tarpeiden kokonaisvaltainen sekä yksilöllinen huomiointi mahdollisti toteuttamamme yhteistyön tuloksellisuuden. Tämän johdosta nuoret pääsivät eteenpäin elämänsä polulla. Konsepti, jolla toimimme, olisi ollut mahdollista myös mallintaa tai ottaa osaksi tavanomaista toimintatapaa. Toivon, että viranomaistahon edustajien ja kolmannen sektorin toimijoiden tahtotila myös tulevaisuudessa mahdollistaisi nuoria kunnioittavan ja heidän elämäänsä kuuluvien eri tahojen jouhevaa yhteistyötä.

Marco Mikkola, asiantuntija, Varsinais-Suomen työ- ja elinkeinotoimisto

4.

Kulttuuritulkkkaus

Katri Angeria, Gürhan Bayramoglu, Miia Maaninen

Hankkeen aikana tunnistettiin uusi työskentelytapa osana Vamos-työtettä, kulttuuritulkkkaus. Se voi pitää sisällään perinteistä kielen tulkkina toimimista, mutta pääsääntöisesti kyse on laajemmasta sekä nuorta että mahdollista kolmatta osapuolta tukevasta toiminnasta. Laajasti sanottuna kulttuuritulkki tukee vuorovaikutusta maahanmuuttajan ja suomalaisen yhteiskunnan välillä (Työväen Sivistysliitto, Kulttuuritulkkkiopas 2016). Kulttuuritulkkkaus pitää sisällään nuoren emotionaalista tukemista, tiedon välittämistä sekä palveluohjausta. Usein kulttuuritulkin roolissa toimivan valmentajan vastuulle jää lisäkysymysten esittäminen ja käsitteiden ja käytäntöjen avaaminen. Suomalaisen yhteiskunnan käytännöt esimerkiksi pankkijärjestelmän osalta voivat erota radikaalisti siitä mihin nuoret ovat tottuneet (Heino ym. 2014).

”Nuori ilmoitti, että pankki varastaa hänen rahansa yön aikana. Selvittelyn jälkeen kävi ilmi, että kyse on palvelumaksuista.” Työntekijä

Kulttuuritulkkkaus on kaksisuuntainen prosessi, jossa nuorella tulkkauksen ohella myös palveluntarjoajalle tarjotaan tietoa nuoren kulttuurin vaikutuksista, ja tarvittaessa puolustetaan myös hänen oikeuksiaan. Jatkossa huomiota tullaan kiinnittämään entistä enemmän myös palvelujärjestelmän resilienssin kasvattamiseen koulutuksen ja informaation keinoin. Kulttuuritulkkkauksella asiakaspalvelutehtävissä toi-

mivia asiantuntijoita autetaan tunnistamaan erilaisuutta sekä lisäämään ymmärrystä toisesta maasta tulevaa asiakasta kohtaan.

”Nuori oli käynyt aukaisemassa pankkitilin. Kävi ilmi, että hänelle ei ollut myönnetty tässä yhteydessä verkkopankkitunnuksia. Kävimme yhdessä nuoren kanssa pankissa, jossa virkailija edelleen eväsi pankkitunnuksien myöntämisen. Virkailija tai hänen esimiehensä ei pystynyt osoittamaan miksi tunnuksentulisi evätä ja näin nuori sai tarvitsemansa tunnuksent.” Työntekijä

Parhaimmillaan kulttuuritulkkkaus edistää asiakkaan itsemääräämisoikeutta, vähentää syrjintää, epäoikeudenmukaisuutta ja lisää kunnioitusta ja ymmärrystä erilaisuutta kohtaan (Heino ym. 2014). Työntekijät kokivat tärkeäksi, että nuoret ymmärtävät, että heitä koskevat samat oikeudet ja velvollisuudet kuin kanta-väestöä.

”Nuori asui yksityisen vuokranantajan asunnossa, jossa oli asukkaiden yhteisessä käytössä sauna, puutarha ja grillipaikka. Huolimatta siitä, että vuokranantaja oli kertonut nuorelle, että niiden käyttö on sallittua, nuori oli epävarma asiasta eikä omien sanojensa mukaan halunnut pahastuttaa naapureitaan.” Työntekijä

Nuoren rooli

Hankkeen työntekijöiden ja nuorten välillä käytiin useita luottamuksellisia ja tasa-arvoisia dialogeja kulttuurisia eriävyyksiä avaten eli kulttuuritulkaten. Nuoren tehtäväksi jäi verrata kuulemaansa omaan kulttuuriin, oman perheen kulttuuriin ja löytää oma tapansa olla osana uutta kulttuuria ja sen toimitapoja omaa kulttuuriaan unohtamatta. Nuorempien valmennettavien kohdalla kulttuuritulkauksen keinoja käytettiin välillä myös luottamuksen rakentamiseen vanhempien suuntaan.

“Vanhemmat eivät välttämättä tunne koulunkäynnin tapoja ja järjestelmiä hyvin, mutta ovat hyvin vaativia erityisesti tyttöjen koulumenestyksen suhteen. Nuori voi ahdistua. Usein keinot keskustella vanhempien kanssa ovat puutteelliset ja vanhemmuuden rooli on hyvin autoritäärinen.” Työntekijä

Kulttuuri yksilön kokemana muodostuu omasta ja tutusta, joka jokaisella on sisällään kulttuurisosaalisaation tuloksena. Tämä määrittää sitä, mitä pidämme tuttuna ja mihin yksilö suhtautuu varauksellisesti. Pohjimmiltaan ihmisillä on vain omaa ja tuttua. Kaikki mikä on toista, on samalla myös vierasta ja synnyttää vierauden kokemuksen. Jokaisessa kulttuurissa yksilö kohtaa ilmiöitä ja niille annettuja käsitteitä ja merkityksiä, jotka herättävät hänessä vierautta tai tuttuutta. (Matinheikki-Kokko 1999.) Kulttuuritulkauksen tarkoitus on avata tämän uuden kulttuurin vierailta tuntuvia ilmiöitä ja tapoja, parhaimmillaan vähentää yksilön tuntemaa vierauden kokemusta.

“Nuori pääsi mukaan ryhmään koska vanhemmat tunsivat ryhmänvetäjän henkilökohtaisesti ja vanhemman tutustumiskäynnillä ryhmään ei ilmennyt mitään hälyttävää. Yleensä nuori ei käynyt kuin koulussa.” Työntekijä

Kasvaessaan kohti monikulttuurista olemusta ja identiteettiä yksilö aina ikään kuin asettuu oman ja vieraan kulttuurin välille. Voidaan käsittää, että kasvu monikulttuuriseksi toimijaksi edellyttää yksilöltä nimenomaisia siirtymistä oman ja vieraan, toisen tai erilaisen välimaastoon ymmärtääkseen ja arvioidakseen sekä itseään että toista. (Matinheikki-Kokko 1999).

Henkilö kasvaa kulttuuriinsa pitkän sosialisatioprosessin tuloksena. Vaikka samassa kulttuurissa eläneet sosealistuvat samaan kulttuuriseen kehikkoon, kulttuuri saa kuitenkin yksilötasolla erilaisia ilmenemismuotoja. On merkityksellistä, että työntekijät tunnistivat miten kulttuuri näkyy heidän omassa elämässä, työssä ja kuinka löytää sanat sen kuvaamiseen. Työ haastaa työntekijää tarkastelemaan ja kyseenalais-tamaan omia asenteitaan (Haavikko & Bremer 2009), lisäksi työskentely nuoren kanssa vaati erityistä herkkyyttä. On tärkeää varmistaa, että nuori ymmärtää. Tähän hyvä keino oli pyytää nuorta toistamaan sovitut asiat. Työskentelyssä nuorten kanssa tavoiteltiin myös kiireettömyyden ilmapiiriä, jolloin nuorella on mahdollisuus tuoda esiin häntä itseään painavat asiat (Alanen & Kotkavuori 2014). Hankkeen yhtenä johtopäätöksenä voidaan todeta, että omakohtainen kokemus oli hyödyllistä luottamuksen rakentamisen ja työskentelyn etenemisen näkökulmasta.

“Jäi fiilis, että nuori uskalsi heti sanoa mistä on kyse ja tuoda esiin tyhmiäkin kysymykset.” Kokemusasiantuntija

5.

Kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen nuorten tavoittamisessa

Rafik Ibrahim, Suldaan Said Ahmed

Kulttuuritulkkina toimimisessa on keskeistä kulttuurillinen ja kahden tai useamman kielen osaaminen. Hankkeessa on ollut mukana alusta saakka henkilöitä eri kulttuuritaustoista. Viimeisenä toimintavuonna hankkeen moninaisuutta vahvistettiin palkkaamalla kaksi kokemusasiantuntijaa henkilöstövaihdosten yhteydessä. Kokemusasiantuntijalla tarkoitetaan tässä yhteydessä henkilöitä, joilla on vahva tuntemus ja omakohtainen kokemus jonkin yksittäisen tai useamman vieraan kulttuurin tapa- ja perhekulttuurista. Kulttuurillisen tuntemuksen merkitystä pidettiin sen verran merkityksellisenä, että mahdolliset puutteet koulutustasossa eivät vaikuttaneet valintoihin. Sen sijaan riittävä suomen kielen taito ja suomalaisen palvelujärjestelmän, tapa- ja perhekulttuurin ymmärtäminen on edellytys tehtävässä toimimiselle. Uuden työnkuvan käyttöönotto tuki hankkeen tulostavoitetta erityisesti siten, että maahanmuuttajien ymmärrys suomalaisesta yhteiskunnasta, palvelujärjestelmästä, koulutuksesta ja työllistymisestä vahvistuivat. Kokemusasiantuntijoiden kautta on myös tavoitettu uusia nuoria hankkeen pariin.

”Olen kaksi vuotta koittanut luoda kontaktia kahteen nuoreen, mutta he eivät ole avautuneet minulle. Kokemusasiantuntijan kanssa heillä syntyi kuitenkin välitön yhteys ja asioissa päästiin eteenpäin.” Valmentaja

Olen maahanmuuttaja – yhteinen kokemus yhdistää

Hankkeen kokemusasiantuntijoiden näkemyksen mukaan luottamuksen rakentuminen nuoren ja työntekijän välille tapahtuu nopeammin, jos molemmilla on jaettavanaan yhteinen kokemus vieraaseen kulttuuriin sopeutumisesta ja maahan muuttamisesta. Yhteistä kieltäkään ei välttämättä tarvita, mutta se toki vahvistaa entisestään luottamuksen rakentumista. On merkityksellistä, että työntekijä kykenee pitämään oman integraatioprosessinsa erillisenä eikä heijasta omia kokemuksiaan asiakkaisiin.

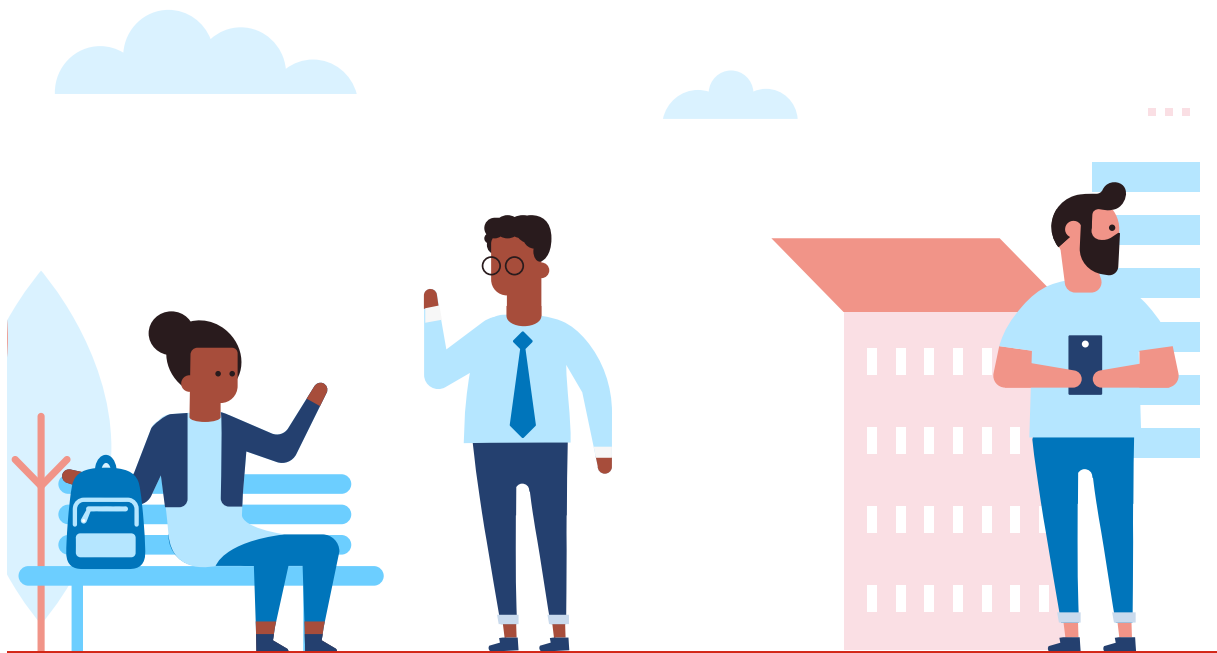
”Sä ymmärrät meidän kulttuuria.” Nuori

Yhdistävä kulttuuritausta haastaa työntekijän roolia neutraalina ammattilaisena. Usein työntekijä nähdään uudessa maassa keskellä vierasta kulttuuria yhtenä niistä harvoista tai ainoana luottohenkilönä, johon aidosti voi luottaa. Tiivis luottamussuhde haastaa työntekijää työnrajuksessa mikä on tyypillistä auttaja-autettava-roolituksessa. Työntekijät ovat hankkeen aikana rakentaneet ammatillista rooliaan nuorten silmissä seuraavin keinoin:

- Ensimmäinen tapaaminen Vamoksen tiloissa, jonka yhteydessä keskustelu nuoren kanssa työntekijän roolista suhteessa nuoreen: ”Minä olen työntekijä ja tämä on työpaikkani.”
- Ei tapaamisia työajan ulkopuolella, työpuhelin kiinni työajan ulkopuolella
- Työparityöskentely
- Tiimin sisäinen reflektointi ja työnohjaus
- Yksityiset some-tilit
- Kadulla kuitenkin tervehditään!

Myös vapaa-aika ja palautumisen merkitys on tärkeää kokemusasiantuntijan työssä kuten muissakin työtehtävissä.

Kaiken kaikkiaan kokemusasiantuntijuuden palkkaamisesta saadut hyödyt ovat tässä hankkeessa sen verran laajat, että konseptia tullaan hyödyntämään enenevässä määrin myös jatkossa. Tätä kehityssuuntaa tukee myös Nuorisotutkimusseuran tutkimus (2015). Hankkeessa toimineista kokemusasiantuntijoista kukaan ei ollut hankkeen aikaisempi asiakas. Tulevissa hankkeissa myös tätä vaihtoehtoa tullaan kehittämään.

6.

Ryhmämuotoinen toiminta osallisuutta edistävänä elementtinä

Ali Meriluoto, Hamda Muhumud, Iiris Savela

Hankkeessa toteutetut ryhmämuotoiset toiminnot suunniteltiin nuorten tarpeita ja toiveita kuunnellen. Nuori pyritään näkemään itsenäisenä toimijana, eikä toiminnan kohteena. Siksi nuoret saivat itse määrittellä työskentelyn suunnan ja tahdin. Valmentajalta he saivat sellaista tukea mitä kokivat tarvitsevänsä. Tällöin nuorella oli mahdollisuus toimia erilaisissa rooleissa niin, että hänellä oli mahdollisuus vaikuttaa aktiivisesti niiltä osin, kun hänellä on valmiuksia ja toisaalta

hän sai vahvistusta niillä osa-alueilla, missä hänellä on vielä opittavaa (kuten kielitaito). Jokainen nuori sai osallistua toimintaan intensiteetillä, minkä hän itse koki omassa elämäntilanteessaan mahdolliseksi ja tärkeäksi. Nuoren toimintakyvyn, itseluottamuksen ja taitojen karttuessa hänellä oli mahdollisuus lisätä osallistumisen intensiteettiä – ottaa enemmän osaa ja vastuuta siirtymällä osallisuudessa yhteiskehittämisen tasolle.

RYHMÄMUOTOINEN TOIMINTA OSALLISUUTTA EDISTÄVÄNÄ ELEMENTTINÄ

Matalan kynnyksen vapaaehtoista, maksutonta yhteisöllistä toimintaa

Tavoitteet

- Osallisuuden, kulttuurituntemuksen, hyvinvoinnin sekä toimijuuden lisääminen
- Nuorten tarpeisiin vastaaminen ja uusien nuorten houkuttelu toiminnan pariin
- Kielitaidon vahvistaminen
- Koulutus- ja työelämäpoluille suuntaaminen
- Voi mahdollistaa myös kohtaamisia maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön välillä

Kohderyhmä

Valmennuksessa olevat nuoret sekä mahdolliset uudet toiminnasta kiinnostuneet nuoret

Suomi toisena kielenä läksyryhmä

Hankkeen nuorilta nousi tarve saada apua kotitehtävien tekoon ja suomen kielen suulliseen harjoitteluun. Tehtävien teko koettiin yksin haastavaksi ja nuoret toivat esille sitä, ettei heillä ole vapaa-ajalla ketään kenen kanssa puhua suomea tai saada apua tehtävien tekoon. Päätettiin luoda ryhmä, johon rekrytoitiin suomea sujuvasti puhuvia, pääsääntöisesti saman ikäluokan vapaaehtoisia tukemaan hankkeen nuoria kotitehtävien teossa. Ryhmään osallistuminen oli vapaaehtoista niin hankkeen nuorille kuin vapaaehtoisillekin.

Ryhmä kokoontui viikoittain 2–3 tuntia kerralla Vamoksen tiloissa. Ajankohdaksi valikoitui myöhäinen iltapäivä, jolla mahdollistettiin hankkeen nuorten osallistuminen kouluajan jälkeen. Kotitehtävien lisäksi nuoret viettivät aikaa yhdessä esimerkiksi pelaten lautapelejä.

Ryhmän matalan kynnyksen toiminta tarjosi luonnollisia kohtaamisia maahanmuuttajanuorten sekä suomea sujuvasti puhuvien välillä. Vapaaehtoisten ollessa saman ikäisiä kuin kohderyhmän nuoret, vastasi ryhmä nuorten toiveisiin kohdata oman ikäisiä suomalaisia nuoria. Ryhmän toiminta kokonaisuudessaan lisäsi nuorten mahdollisuutta oppia suomen kieltä sekä saada osallisuuden kokemuksia. Ryhmään osallistui satunnaisesti myös sosionomi- ja asioimistulkkiopiskelijoita.

Tapahtumat

Vamos sekä sidosryhmät järjestivät hankkeen aikana erinäisiä tapahtumia, joihin nuoria kutsuttiin mukaan osallistujina sekä järjestäjän roolissa. Nuoret osallistuivat esimerkiksi Helsingissä Kuvassa keskellä -festareille, jossa tuotiin vahvasti esiin monikulttuurisuutta taiteen eri ilmaisumuotojen keinoin.

Taiteen ja ilmaisun eri muodot, kuten YouTube-paja ja jooga

Omaehtoisien, yhteisen toiminnan tukemiseksi oli tärkeä antaa nuorille mahdollisuus ilmaista itseään – mielipiteitään ja ajatuksiaan sellaisilla keinoilla, mitkä ovat nuoren elämässä ominaisia ja läsnä. Hankkeen nuorilla oli mahdollisuus osallistua Työväen Sivistysliiton ja tubettaja Hassan Mikaelin kanssa järjestettyyn tubetustyöpajaan. Pajassa nuoret oppivat tuottamaan YouTubeen materiaalia ja näin heillä oli mahdollisuus vaikuttaa ja tuoda esiin sellaisia teemoja, jotka he kokivat tärkeiksi. Tubettaminen on nykyajan keino vaikuttaa asioihin niin lähipiirissä, kuin laajemmin yhteiskunnassa. Tubettamisen myötä nuorelle voi avautua uusi viestimisen kanava ja hänellä on mahdollisuus jättää myönteinen jälki elinympäristönsä. Osallisuus yhteisessä hyvässä toteutuu vahvimmin silloin, kun myös kaikissa heikoimmassa asemassa oleville nuorille annetaan mahdollisuus tuoda osaamistaan esiin niin, että toiminta huomioidaan myös viiteryhmän ulkopuolella. Tubettaminen on yksi tällainen mahdollisuus tuoda ääntä ja osaamistaan laajemmin esiin.

Jooga

Hankkeen aikana verkostoilta ja nuorilta itseltään heräsi toive, että naisille olisi omaa liikunnallista harrastustoimintaa. Liikuntaharrastuksen aloittaminen voi olla hankalaa, sillä useat liikuntalajit ovat avoimia ryhmiä ja toiminnassa on mukana myös miehiä. Myös harrastuksen maksullisuus saattaa olla este. Joogaryhmä päätettiin rauhoittaa vain naisille. Monilla joogaan osallistuneella nuorella oli selkävaivoja ja he halusivat kohentaa kuntoaan, sekä viettää aikaa yhdessä ystävien kanssa. Jooga tarjosi mahdollisuuden myös rentoutumiseen ja stressinhallintakeinojen opetteluun. Osalla naisista oli myös kotona lapsia, joten jooga tarjosi mahdollisuuden omaan aikaan ja oman itsensä kuunteluun. Tavoitteena oli rohkaista naisia harrastamaan joogaa myös ryhmän ulkopuolella.

Ohjattu jooga lähti alkeista, jotta kenenkään osallistuminen ei olisi esteenä. Tunteilla tarjottiin aina vaihtoehtoja eri asentoihin, jotta jokainen voi tehdä oman tasoisensa liikkeen ja samalla oppia kuuntelemaan omaa kehoaan. Kaikki toiminta myös joogassa perustui vapaaehtoisuuteen ja nuorille oli jokaisen tunnin alussa kerrottu ja näytetty lepoasento mihin voi jäädä lepäämään, jos osallistuminen ohjattuun sarjaan tuntui hankalalta.

Joogan tavoitteena oli opettaa osallistujia kuuntelemaan omaa kehoaan ja voimavarojaan, löytämään tasapaino levon ja toiminnan välillä, sekä vahvistamaan fyysistä kehoa ja ylläpitämään peruskuntoa. Jooga tarjosi mahdollisuuden yksilölliseen harjoitukseen kuitenkin yhdessä muiden kanssa. Opetus järjestettiin suomen kielellä, joten jooga tuki myös kielitaidon kehittymistä.

Tyttö-klubi, 12–15-vuotiaiden tyttöjen oma ryhmä

Tyttöjen ryhmä oli Turun Lausteen ja sen lähialueella asuville 12–15-vuotiaille tytöille. Ryhmän tavoitteena oli tyttöjen terveen kehityksen tukeminen sekä sosiaalisten taitojen ja itsetunnon vahvistaminen ryhmätoiminnalla. Mukavan yhdessäolon ohella ryhmässä oli tavoitteena myös herättää keskustelua nuorten arkeen liittyvistä aiheista ja tarjota turvallisen ryhmäympäristön. Tytöille tarjottiin jokaisella kerralla myös terveellistä välipalaa.

Ryhmän alussa laadittiin yhteiset säännöt. Sääntöjen tavoitteena oli luoda salliva ja tasa-arvoinen ilmapiiri ryhmäkerroille. Säännöt kirjattiin ylös ja kukin osallistuja huomioi niiden toteutumista. Ryhmän edessä tytöt ja välillä valmentajat muistuttivat yhteisistä pelisäännöistä. Tytöt nimesivät ryhmän Tyttö-klubiksi. Ryhmä kokoontui yhteensä 27 kertaa ja osallistujia oli keskimäärin 5–8 henkilöä. Tyttöjen sitoutumiseen vaikutti merkittävästi se, että toinen valmentajista oli maahanmuuttajataustainen ja useimmille perheille jo entuudestaan tuttu. Yhteistyön sujuvuutta ryhmän ja koulun välillä tuki myös koulun kuraattori ja opettajat.

Tietotekniikan peruskurssi 16–29-vuotiaille

Ryhmän taustalla oli nuorten oma toive ja lisääntynyt tietoteknisten taitojen tarve eri tilanteissa. PIIAC- tutkimuksen mukaan erityisen huono tilanne tietoteknisten taitojen osalta on ensimmäisen polven maahanmuuttajilla. Kurssin aikana nuoret pääsivät harjoittelemaan tietokoneen peruskäyttöä ohjatusti. Nuoret oppivat perusteet tietokoneen käytölle tekstinkäsittelyssä, tiedonhaussa ja viranomaisasioinnissa.

Työnhakuun keskittyvät työpajat

Työnhakuun liittyvissä työpajoissa korostettiin vuorovaikutustaitojen merkitystä työnhakutilanteissa. Nuorelta työnhakijalta odotetaan rohkeutta paitsi käydä keskustelua, myös oman osaamisen ja valmiuksien esiin tuomista.

Esimerkiksi läksyryhmään tarve ja toive nousi nuorilta itseltään. Joogaryhmän nuoret osallistuivat kerta-luontoiselle valmentajan ohjaamalle joogatunnille ja tunnin jälkeen he pyysivät opettajalta jatkoa joogalle. Heillä oli tarve myös saada tila ja paikka urheilulle, johon osallistuu vain naisia. Kulttuurilliset erityistarpeet ja toiminta toteutettiin nuorilähtöisesti. Läksyryhmässä annettiin pidempään työskentelyssä olleille nuorille mahdollisuus tulla myös läksyryhmään apu-ohjaajaksi. Tällainen menettely antoi mahdollisuuden toimia yhteisössä aktiivisena jäsenenä ja antaa osaamistaan eteenpäin niille, jotka eivät ole vielä samassa elämäntilanteessa. Kun nuori antaa osaamistaan muille, voivat merkityksellisyyden kokemukset lisääntyä. Nuorille, jotka ovat esimerkiksi suomen kielen oppimisessa vielä alkutaipaleella, oli rohkaisevaa nähdä, että kielen oppiminen on mahdollista ja siitä voi olla hyötyä sopeutumisessa uuteen kulttuuriin ja yhteiskuntaan.

Omaehtoisen, yhteisen toiminnan tavoitteena oli tuoda nuorten kokemuksia ja ääntä näkyväksi yhteisen toiminnan keinoin. Hankkeen nuoret olivat usein palveluiden ulkopuolella eivätkä he kielitaidon ja osallisuuden kokemusten puuttuessa välttämättä päässeet osallisiksi yhteiskuntaan. Työskentelyssä lähdetään

siitä, että nuori voisi hiljalleen kokea osallisuutta ensin omassa elämässään. Tähän päästään sillä, että työskentely etenee vapaaehtoisuuteen perustuen, nuoren omassa tahdissa ja omien tavoitteiden mukaisesti. Näin toimintaan osallistuneesta nuoresta tuli toimija, eikä toiminnan kohde. Nuorta autettiin kiinnittymään tarvitsemiinsa palveluihin ja tarvittaessa ymmärtämään palveluiden tarkoitus ja tavoite.

Nuoren kiinnittyttyä ensin omaan työntekijään, tuotiin hänelle mahdollisuuksia tulla osalliseksi yhteiskunnassa liittymällä Vamoksen ryhmätoimintoihin tai muuhun hänelle sopivaan ryhmätoimintaan, opiskeluun tai työhön. Tärkeintä oli, että nuori toimi itse aktiivisena toimijana omassa elämässään ja työskentely eteni kohti hänen toivomaansa toimintoa.

Osallisuus ryhmätoimintaan vaatii, että nuoret tuntevat kuuluvansa johonkin merkitykselliseen toimintaan tai yhteisöön, jossa heillä on mahdollisuus tuoda esille omia tarpeitaan ja näkemyksiään. On tärkeää, että nuoret kokevat luottamusta työntekijältä ja, että heitä kuunnellaan. Tämä tuo nuorille tunteen, että heitä arvostetaan ja kohdellaan tasavertaisina ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa asioihin. Osallisuuden vahvistamisen kautta voidaan ehkäistä radikalisoitumista ja syrjäytymiskierrettä.

Osallisuus vaatii, että toiminta on mahdollisimman matalan kynnyksen toimintaa ja siihen on helppo tulla mukaan, esimerkiksi heikko kielitaito ei saisi olla este osallistumiselle. Kun puhutaan osallisuudesta, kohderyhmän kuuleminen ja yhdessä tekeminen on erityisen tärkeää. Toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa on tärkeää pitää mielessä toiminnan tavoitteellisuus.

7.

Vaikuttavuuden todentaminen vieraskielisten nuorten toiminnassa

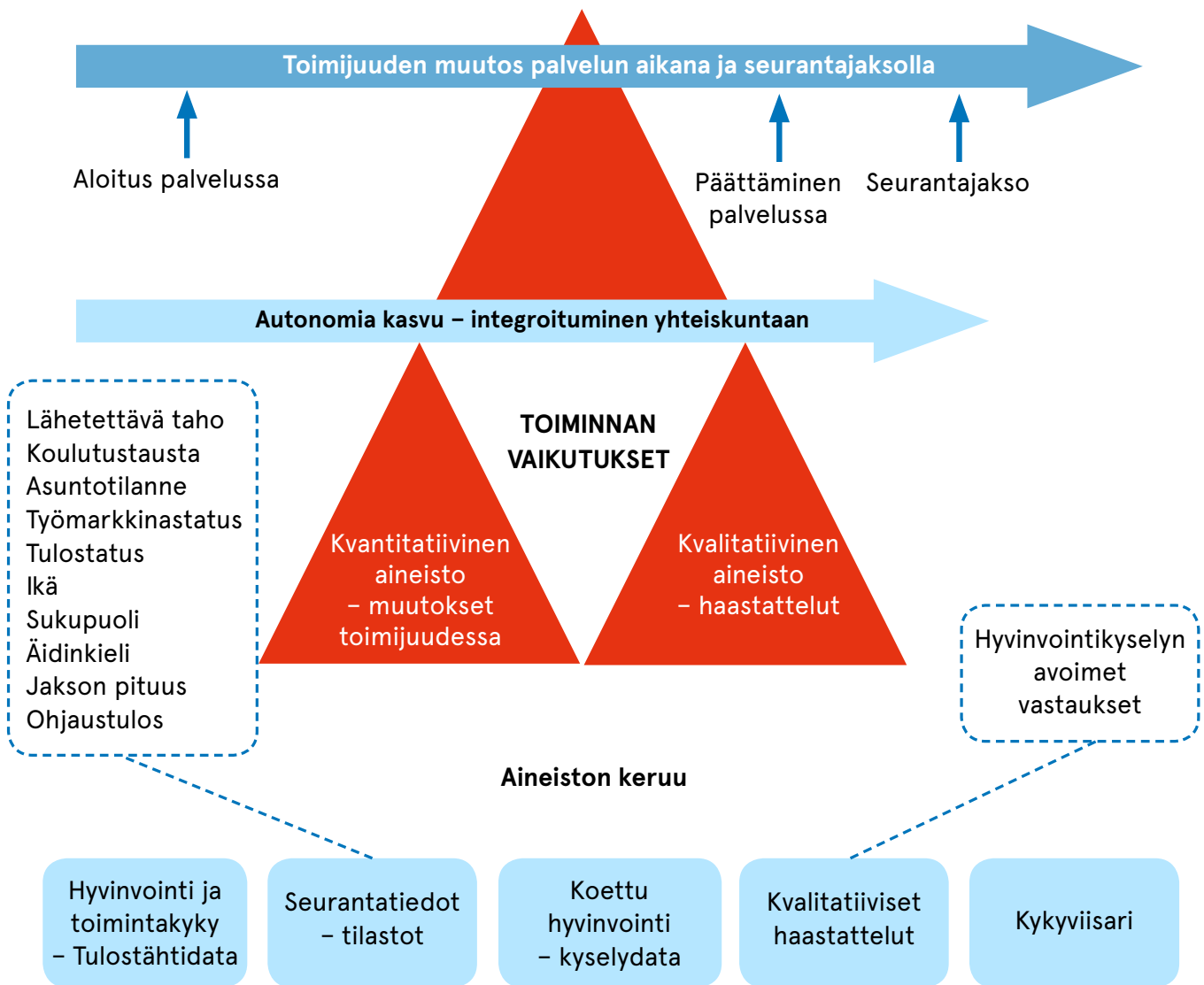
Vesa Sarmia

Nuorille maahanmuuttajataustaisille asiakkaille suunnatun toiminnan vaikutusten ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointia pidetään haastavana. Osallistujien taustatekijöissä ilmenevä suuri vaihtelu tekee toimivien tietopohjaan perustuvien palveluiden muotoilusta haasteellista. Vamos on Osallisuuden polku maahanmuuttajanuorille -hankkeessa testan-

nut erilaisia mittaamisen mahdollisuuksia keräämällä tietoa muutoksista nuoren koetussa hyvinvoinnissa ja toimintakyvyssä, seuraamalla nuoren koulutus- ja työelämäpoluille siirtymistä sekä ennustamalla palvelun taloudellisia vaikutuksia. Tässä osiossa esitellään testatut arviointimenetelmät ja analysoidaan niiden soveltuvuutta kyseessä olevalla toimintakentällä.

VAIKUTTAVUUDEN ARVIINTI OSALLISUUDEN POLKU
 MAAHANMUUTTAJANUORILLE -HANKKEESSA 2016-2019

Hankkeen toiminnan vaikutusten arvioinnissa käytetyt menetelmät 2016-2019

Kykyviisari

Kykyviisari on maksuton työ- ja toimintakyvyn itse-arviointimenetelmä kaikille työkäisille. Kykyviisarin avulla vastaaja voi selvittää omaa tilannettaan, keskeisiä vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan. Kykyviisari mahdollistaa myös työ- ja toimintakyvyssä tapahtuneen muutoksen tarkastelun, jos arviointi toistetaan. Se on muodoltaan kyselylomake, jonka voi täyttää paperilla tai verkossa. Kykyviisari arvioi suuntaantavasti vastaajan koettua työ- ja toimintakykyä, osallisuutta ja hyvinvointia. Menetelmä mahdollistaa myös työ- ja toimintakyvyssä tapahtuneen muutoksen tarkastelun, jos mittaus toistetaan.

Kykyviisari-menetelmää kehitetään Työterveyslaitoksen Sosiaalinen osallisuus ja työ- ja toimintakyvyn muutos Solmu -ESR-koordinaatiohankkeessa (1.10.2014–30.9.2020). Kykyviisarin kehittämistyötä on tehty yhdessä Euroopan Sosiaalirahaston (ESR) rahoittamien toimintalinja 5:n hankkeiden kanssa, joiden kohteena ovat vaikeassa työmarkkina-asemassa olevat työkäiset.

Tulokset

Mittauksen tulosta voidaan tässä yhteydessä käsitellä palvelun päättämistilanteen kuvauksena, sillä seurantatietoa alku- ja lopputilanteen välillä ei ole saatavilla.

Lähde: kykyviisari.fi

RYHMÄN TIEDOT

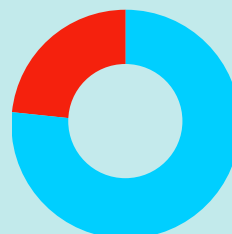
Ryhmän koko

Keski-ikä

Sukupuolijakauma

- Miehet 76 %
- Naiset 23 %
- Muut 0 %

Hyvinvointiosion tulokset

Ryhmän keskiarvo

B1. Tyytyväisyys elämään

21 vastaajaa

B2. Koettu terveys

21 vastaajaa

B3. Koettu toimintakyky

21 vastaajaa

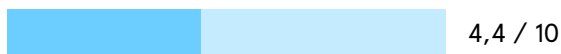
B4. Koettu työkyky

21 vastaajaa

B5. Suhde työelämään

21 vastaajaa

Kokonaistilanne ja osiokohtaiset tulokset

Ryhmän keskiarvo

Kokonaistilanne

17 vastaajaa

Osallisuus

18 vastaajaa

Mieli

19 vastaajaa

Arki

17 vastaajaa

Taidot

18 vastaajaa

Keho

18 vastaajaa

Analyyysi

Hankkeessa kykyviisaria testattiin hankkeen alussa, kun välineen kehittämistyö oli alkuvaiheessa. Hankkeen työntekijöiden ja asiakkaiden palautteen vuoksi käytöstä luovuttiin, sillä käytettävyys todettiin ongelmalliseksi. Kun hankkeen loppuvaiheessa asiakkailla teetettiin kyselyjä (21 henkilöä), kokemukset olivat positiivisia niin nuorilla kuin valmentajillakin. Menetelmä koettiin helppokäyttöiseksi ja erityisesti kieliversioista koettiin olevan apua. Kyselyn täyttämisen ei kuitenkaan onnistunut oma-aloitteisesti, vaan valmentajat tukivat kyselyjen toteuttamista aktiivisesti. Menetelmän käyttöä kohderyhmän hyvinvointimuutosten ja kokonaistilanteen arvioinnin mittaamiseksi voidaan suositella tulevissa prosesseissa.

Koetun hyvinvoinnin ja asiakas-tyytyväisyyden kysely

Nuorten koetun hyvinvoinnin muutosta palvelun aikana mitattiin hyvinvointisosiologiseen viitekehukseen pohjautuvalla kyselyllä, joka on kehitetty vuonna 2013 toteutetun Vamos-nuorten hyvinvointitutkimuksen yhteydessä (Alanen ym. 2014). Tulokset saadaan verkkopohjaisen kyselyn kautta, jonka toteuttamista hankkeen työntekijät tukevat.

Nuori vastaa kyselyyn anonymisti tietokoneella. Kysely sisältää kolme osaa: taustatiedot, kokemus Vamoksen tarjoamasta tuesta (4 strukturoitua kysymystä) ja kokemus elämässä tapahtuneista muutoksista (11 strukturoitua kysymystä). Ensimmäisen kysymyspatteristo sisältää seuraavat kysymykset: Luotan Vamoksen työntekijöihin ja Vamoksen työntekijät kuuntelevat minua. Nämä kysymykset tuottavat tietoa työntekijän ja nuoren välisestä suhteesta ja vastaavat osittain vaikuttavuuden tutkimisen kannalta tärkeään kysymykseen: miksi interventio auttoi. Koetun hyvinvoinnin kyselyn on täyttänyt 1025 nuorta vuosina 2015–2018.

Tulokset

Palvelun päättymisen yhteydessä toteutettavaan verkkopohjaiseen kyselyyn saatiin hankkeen osalta vastauksia 25 valmennettavan osalta. Vastaukset sijoittuvat 06/2018–04/2019 väliselle ajalle. Aikaisemmin hankkeen vastaukset eivät olleet eriteltävissä Vamoksen kaupunkikohtaisista aineistoista. Vastaajista 24 % oli naisia ja 76 % miehiä. Vastaajien ikäjakauma oli 19–30 vuotta. Valtaosan valmennus oli kestänyt yli kuusi kuukautta ja 12 % oli ollut valmennuksessa alle 2 kuukautta.

Vastaajat vastasivat lomakkeen kysymyksiin viisiportaisella Likertin asteikolla (1=täysin eri mieltä, 2=osin eri mieltä, 3=ei eri, eikä samaa mieltä, 4=osin samaa mieltä ja 5=täysin samaa mieltä. Jatkossa positiiviseksi arvioksi katsotaan vastaukset arvoilla 4 ja 5.

Kyselyn kautta arvioitiin koetun hyvinvoinnin muutosta ja annettiin asiakaspalautetta seuraavasti:

- 86 % suosittelee palvelua muille vastaavassa tilanteessa oleville nuorille
- 81 % koki elämänsä muuttuneen parempaan suuntaan palvelun aikana
- 76 % koki psyykkisen terveytensä parantuneen palvelun aikana
- 62 % koki fyysisen terveytensä parantuneen palvelun aikana
- 74% koki ajankäytön ja mielekkään tekemisen parantuneen palvelun aikana
- 66 % koki suhteen perheeseen parantuneen palvelun aikana
- 66 % koki suhteiden ystäviin ja kavereihin parantuneen palvelun aikana
- 80 % koki kokemuksen itsestä muuttuneen parempaan suuntaan palvelun aikana
- 92 % koki kykynsä käyttää Vamoksen ulkopuolisia palveluita parantuneen palvelun aikana
- 76 % uskoo asioidensa olevan tulevaisuudessa paremmin.

Analyyssi

Kyseinen kysely on ollut Vamos palveluiden käytössä vuodesta 2013 lähtien. Verkkopohjaiseen kyselyyn on saatu vastauksia vuodesta riippuen 25–47 %:lta palvelussa päättäneistä ja vastausaineistoa on kertynyt vuoden 2018 loppuun mennessä 1025 nuoren osalta. Käsiteltävänä olevassa hankkeessa vastausprosentti jäi erittäin alhaiseksi, johon on löydetävissä monta syytä. Kyselyn itsenäinen täyttäminen verkossa koettiin haastavaksi ja kysymykset olivat osalle valmentautujista kielellisesti liian monimutkaisia. Jotta vastauksia olisi saatu kattavammin, olisi vastaaminen tullut integroida valmennukseen ja toteuttaa yhteistyössä valmentajan kanssa. Tämä taas olisi kyselyn luonnetta ja vääristänyt palauteosoiden tuloksia.

Emme suosittele ko. kyselyn käyttöä sellaisenaan kyseessä olevan kaltaisissa toiminnoissa.

Tulostähti

Vamos otti käyttöön toimintakykyä ja toimijuutta mittaavan Triangle Consulting Social Enterprise Ltd:n Tulostähti-mittariston vuoden 2017 lopussa. Vamoksessa käytetään Tulostähden Toipumistähti-versiota. Tulostähden avulla kerätään tietoa seuraavilta osa-alueilta: nuoren mielenterveys, fyysinen terveys, elämäntaidot, ystävät ja sosiaalinen verkosto, työ ja koulutus, ihmissuhteet, riippuvuusikäytyminen, koti, identiteetti ja itseluottamus sekä luottamus ja toivo. Arviointiasteikko on 1–10. Nuori täyttää tämän yhdessä valmentajan kanssa aloittaessaan sosiaalisen kuntoutusjakson Vamoksessa ja sen päätyttyä. Tuloksia voidaan analysoida esimerkiksi siten, että Tulostähden hyvinvointidata liitetään nuorten taustatietoihin.

Tulostähtidatalle voidaan tehdä faktorianalyysi piilomuuttujien selvittämiseksi ja klusterianalyysi, jotta nähdään miten nuoret jakautuvat ryhmiin toimijuuden lähtötason mukaan ja regressioanalyysi, jolla selitetään taustamuuttujien muutoksia hyvinvointidataan ja hyvinvointidatan aiheuttamia muutoksia nuorten ohjautustuloksissa.

Tulokset

Hankkeen aikana Tulostähti-arvioita toteutettiin 32 osallistujan osalta. Aineisto sisältää aloitus- ja lopetustilanteen tiedot. Aineiston perusteella kahdenkymmenenviiden osallistujan (78 %) osalta kokonaishyvinvointi parani toiminnan aikana, neljän (12 %) hyvinvointi pysyi ennallaan ja kolmen (10 %) laski.

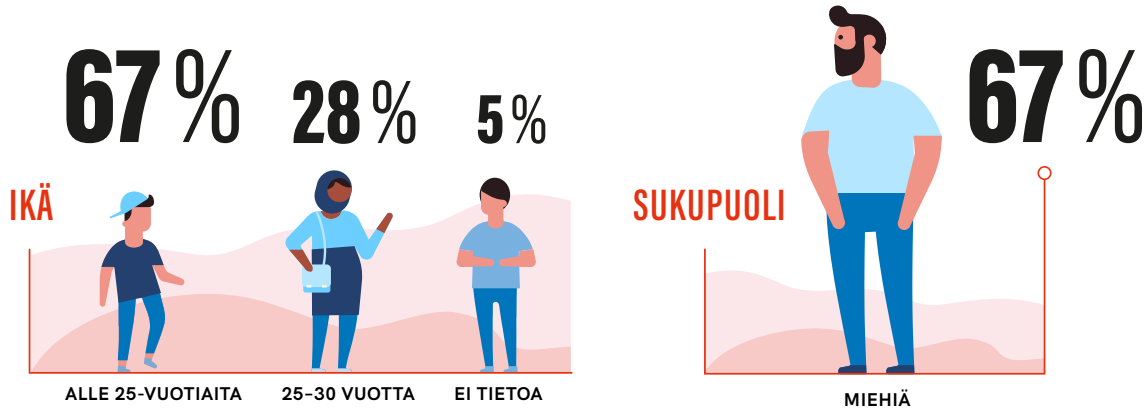
Suurimmat positiiviset muutokset tapahtuivat kotiasioissa (+1,85), ystävissä ja sosiaalisissa verkostoissa (+1,75) ja fyysisessä terveydessä (+1,59). Kun aineistoa verrataan Vamos-nuorten vastaaviin tuloksiin, edellä mainittujen osa-alueiden muutokset ovat suurempia kuin keskimäärin. Erityisesti asumiseen ja kotiin liittyvät muutokset ovat merkittävän suuria. Toisaalta luottamuksessa ja toivossa ei ole tapahtunut yhtä suurta muutosta kuin Vamoksen kokonaisaineistossa.

Analyyssi

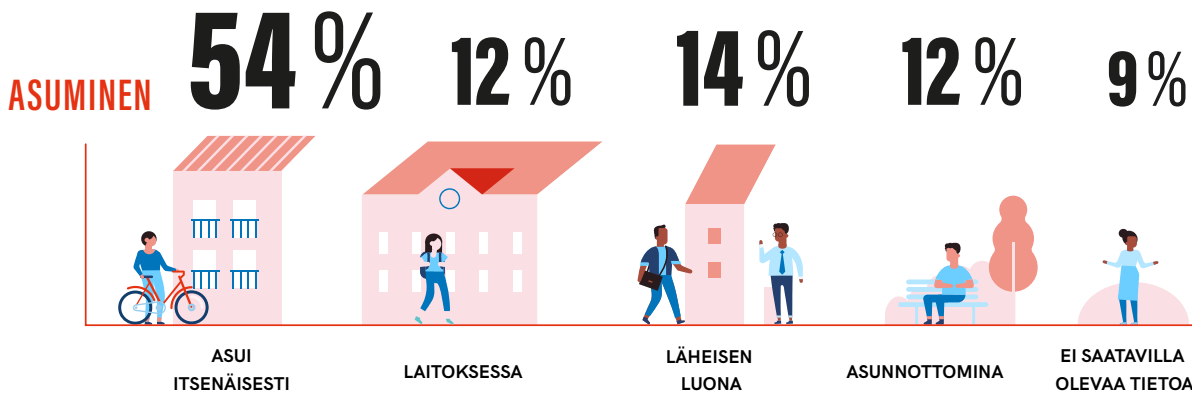
Tulostähti-menetelmää ei koettu osallistujien ja valmentajien mukaan helppokäyttöisenä. Käyttöä haastoi kieliversioiden puute ja arvion tekemisen pitkäkestoisuus. Monille valmennettaville aihealueiden sisällöt olivat esitysasultaan liian monimutkaisia ja prosessin läpikäynti valmentajavetoisesti koettiin hankalana. Toisaalta kokemukset olivat valmentajien osalta henkilösidonaisia.

Tulostähti-menetelmän käyttö kyseisen kaltaisissa toiminnoissa on tulkintamme mukaan mahdollista. Tuloksellinen käyttö edellyttää kuitenkin henkilöstön perustasoa syvällisempää perehdytystä menetelmän käyttöön, jotta siitä tulee mielekäs osa valmennusprosessia ja valmentajan työkalupakkia. Kaikille valmennettaville menetelmä ei todennäköisesti sovellu ja heidän kanssaan olisi mielekäästä käyttää jotakin toista selkokielistä ja lyhytkestoista itsearviointimenetelmää hyvinvointimuutosten mittaamisessa.

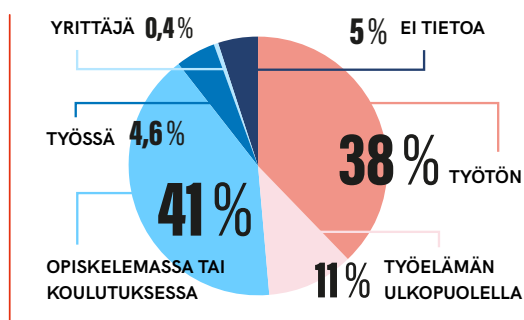
HANKKEEN OSALLISTUJAT ASIAKKUUDEN ALUSSA

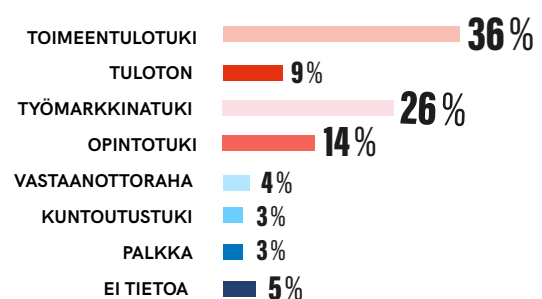
KOULUTUSTAUSTA

TYÖMARKKINASTATUS

ENSISIJAINEN TOIMEENTULO

Vamos-tilastot ja ESR-henkilötieto-järjestelmän seurantatiedot

Loppuvaikuttavuutta arvioidaan kestävien työllistymis- ja koulutuspolkujen muodostumisen kautta, mikä ilmenee suoraan osallisuutena yhteiskunnassa sekä tulonsiirto- ja kansantulovaikutuksina. Tulo- ja työmarkkinastatuksissa tapahtuneita muutoksia peilataan nuorten taustatekijöihin, jota kautta määritellään palvelun tuomaa lisäarvoa suhteessa väestötasoihin ennusteisiin nuorten tilanteen kehittymisestä ja kustannusvaikutuksista. Vamos-tilastoihin kerätään muutostietoa seuraavista osatekijöistä: a) ikä, b) sukupuoli, c) valmennusjakson pituus, d) lähetävä taho, e) koulutustausta, f) asunutilanne, g) työmarkkinastatus, h) ensisijainen toimeentulo ja i) ohjaustulokset. Kyseisen kaltaista aineistoa on kerätty Vamoksessa vuodesta 2015 noin 3200 nuoren osalta.

ESR-henkilöjärjestelmään oli tallennettu hankkeen päättyessä 426 aloitusilmoitusta ja 397 lopetusilmoitusta. Vamos-tilastointijärjestelmään seurantatiedot oli hankkeen aikana kirjattu 477 valmentautujan osalta. Ero selittyy sillä, että kaikilta osallistujilta ei onnistuttu saamaan ESR-lomakkeita, mutta sen sijaan heidän tietonsa kyettiin kirjaamaan Vamoksen asiakastietojärjestelmään. Kustannus- ja vaikuttavuuslaskelmat perustuvat tässä yhteydessä Vamoksen asiakastiedon muutosdataan, jota kerätään tarkemalla tasolla kuin ESR henkilötietojärjestelmässä.

Tulokset Vamoksen asiakastietojen perusteella

Vamos-tilastoihin oli hankkeen päätyttyä tallennettu seurantatiedot 477 hankkeeseen osallistuneen asiakkaan osalta. Toimintaan osallistuneet olivat aloittaessaan pääasiassa alle 25-vuotiaita (67 %). Valmennettavista 28 % oli 25–30-vuotiaita ja 5 %:n ikästatuksesta ei ollut saatavissa tilastotietoa. Sukupuolijakauma painottui vahvasti miehiin, joita oli 67 % osallistujista. Koulutustaustaltaan osallistujista 23 % ei ollut suorittanut peruskoulun päättötodistusta tai koulu-

tustaustasta ei ollut saatavissa tietoa. Peruskoulun päättötodistuksen oli suorittanut 44 % ja 2. asteen tutkinto tai korkean asteen tutkinto oli suoritettuna 32 %:lla. Tutkinnot oli suoritettu joko lähtömaassa tai Suomessa. Hankkeen tuloksena merkittävä osa valmentautujista (29 %) siirtyi uuteen koulutukseen valmennuksen aikana. Niiden osallistujien osalta, jotka eivät olleet suorittaneet peruskoulua, opintoihin pääsy tai siihen kiinnittyminen oli yksi keskeisiä valmennuksen tavoitteita.

Osallistujien työmarkkinastatukset jakautuivat palvelun alkaessa siten, että työttömänä oli 38 %, joista yli 6 kk työttömänä oli ollut yli puolet. Työelämän ulkopuolella oli 11 % osallistujista. Opiskelemissa tai koulutuksessa oli aloitushetkellä 41 %, joiden käynnissä olevat opinnot liittyivät peruskoulun suorittamiseen, tutkintoon johtaviin koulutuksiin tai kurssimuotoisiin toteutuksiin (esim. osatutkinnot tai valmentava koulutus). Hankkeen toiminnan tuloksena työttömien määrä laski seurantatietojen perusteella 44 % ja työelämän ulkopuolella olevien osuus väheni 43 %. Vastaavasti nuorista työllistyi avoimille työmarkkinoille 54 ja hankkeen aikana käynnistyneisiin opintoihin 134 nuorta.

Osallistujista 54 % asui palvelun alkaessa itsenäisesti, laitostyyppisessä asumismuodossa (esim. vastaanottokeskus) 12 % ja läheisen luona 14 %. Asunnottomina palveluun tuli 12 % valmennettavista. Yhdeksän prosenttia asumisstatuksesta ei ollut saatavilla tilastotietoa. Muutoksia asumisstatuksissa tapahtui runsaasti. Eniten muutoksia tapahtui itsenäisen asumisen osalta, mikä kasvoi 23 %. Vastaavasti asunnottomien osuus väheni 75 % ja laitostyyppinen asuminen 81 %.

Ensisijaisena toimeentulona palvelun alkaessa 36 % osallistujista oli toimeentulotuki. Tulottomana (ei viimesijaista etuutta) aloitti 9 % ja työmarkkinatuen saajia oli 26 %. Opintotukea sai 14 %, vastaanottorahaa 4 % ja kuntoutustukea 3 % aloittaneista. Palkka oli ensisijainen tulonlähde 3 %:lle valmennettavista. Viiden prosentin tulostatustietoja ei ollut saatavilla. Keskeisimmät tulostatuserämuutokset tapahtuivat siirtymissä

tulottomuudesta etuuksien piiriin, toimeentulotuella työmarkkinatuella ja muilta etuuksilta opintotuen piiriin. Työllistyneistä palkansaajiksi siirtyi yhtä suuri osa toimeentulotuella ja työmarkkinatuella.

Hankkeen toiminnan vaikuttavuutta on tässä yhteydessä arvioitu tilastollisten statusmuutosten näkökulmasta. Keskeisiä muuttujia ovat työmarkkinas-tatuksen ja tulostatuksen muutokset palvelun aikana. Toiminnan tuloksena 134 osallistujaa on toiminnan seurauksena kiinnittynyt seuraavan asteen opintoihin, suhteessa lähtötilanteeseen. Palvelun alkaessa meneillään olleisiin opintoihin on kiinnittynyt 98 osallistujaa. Avoimille työmarkkinoille oli palvelun päättyessä työllistynyt 54 valmennettavaa ja työko-keiluihin oli ohjautunut 24 osallistujaa. Hoitotaholle ohjautui 14, muuhun 3. sektorin kuntouttavaan palve-luun 45 ja Vamoksen muihin palveluihin 35 osallistu-jaa. Palvelun keskeytti asiakkaan omasta aloitteesta 45 valmennettavaa. Päätämistilanteen ohjausstatusta ei ollut saatavissa 28 osallistujan osalta.

Analyyysi

Suhteutettuna Vamoksen asiakastietoihin yleisesti, hankkeessa oli poikkeuksellisen paljon valmennuk-sen alettua opintojen tai koulutuksen piirissä olevia valmennettavia. Tämä selittyy osittain 12–15-vuotia-den ikäryhmäkohdennuksella Turussa. Myös muilla paikkakunnilla osallistujilla oli käynnissä poikkeuk-sellisen paljon koulutuksellisia prosesseja. Tämä selit-tää ohjaustuloksissa ilmenevän suuren koulutukseen kiinnittymisen osuuden. Hankkeen ohjaustuloksissa on eritelty uudet koulutuspaikat, joilla tarkoitetaan hankkeen puitteissa haettuja ja käynnistyneitä tut-kintoon tai tutkinnon osiin johtavia koulutuksellisia prosesseja.

Hankkeen ohjaustulokset ovat kohderyhmän taustatilanne huomioiden poikkeuksellisen korkealla tasolla, sillä työllisyys- ja koulutuspoluille oli hank-keen päättyessä kiinnittynyt 61 % osallistujista. Oh-jautumisten yhteiskunnallisia kustannusvaikutuksia avataan kohdassa Hankkeen vaikuttavuuden arviointi.

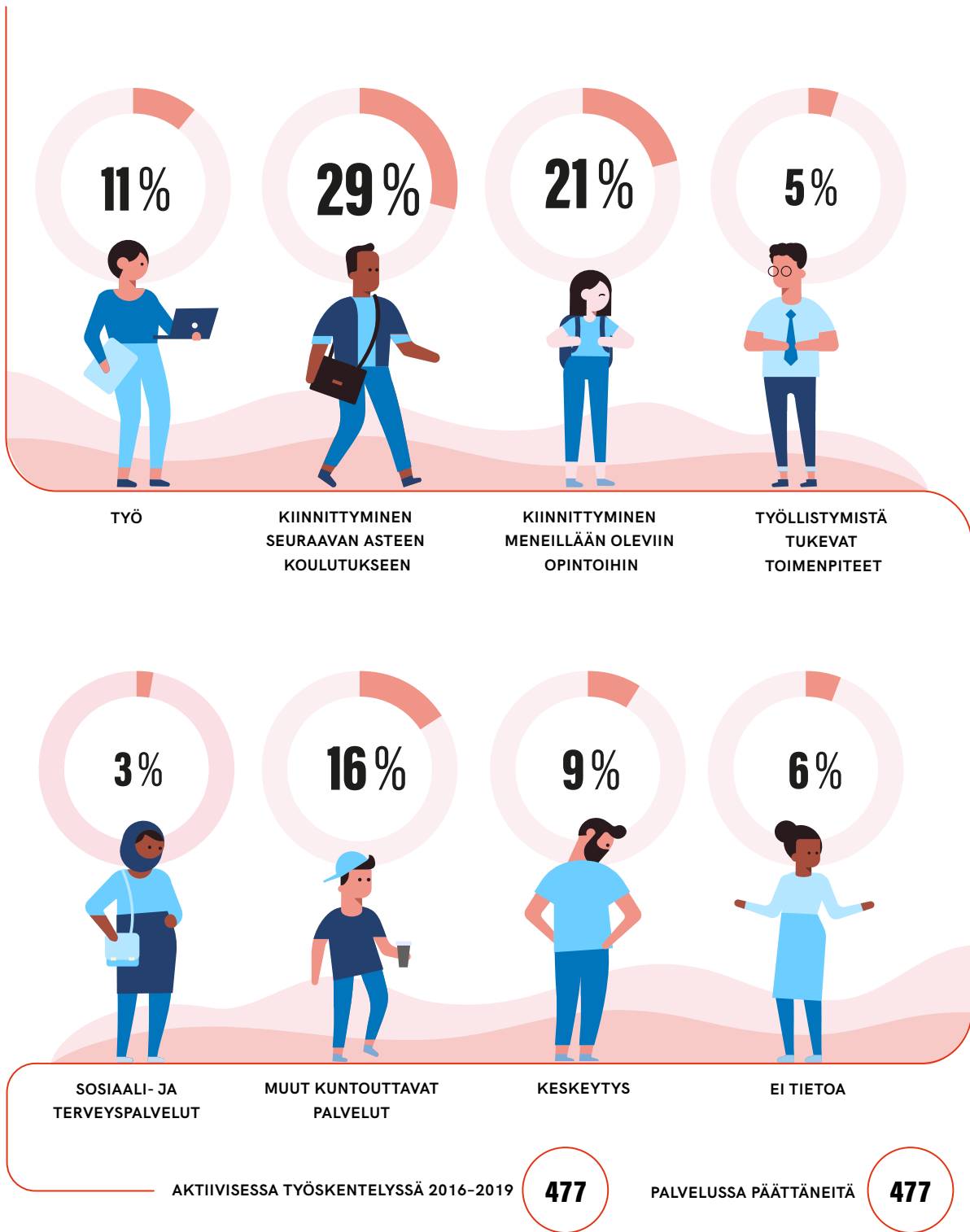
Haastattelut

Hankkeen loppuvaiheessa 2019 toteutettiin laadulliset haastattelut kolmella paikkakunnalla 15 hankkeessa mukana olleelle kohderyhmän nuorelle. Haastattelu-jen tarkoituksena oli kartoittaa laajemmin asiakkaiden kokemuksia toiminnan vaikutuksista heidän elämään-sä ja osallisuuteen yhteiskunnassa.

Haastatelluista 3 (25 %) oli naisia ja 12 (75 %) miehiä, mikä edustaa hankkeeseen osallistuneiden sukupuoli-jakauman painotusta. Haastateltavat olivat haastatte-luhetkellä 19–32-vuotiaita, keski-ään ollessa 24 vuotta. Haastateltavista 10 oli suorittanut peruskoulun päättötodistuksen Suomessa ja kaksi oli suorittanut 2. asteen ammatillisen koulutuksen. Kolmella haastatel-tavaa ei ollut käynyt peruskoulua, mutta heistä yksi oli suorittanut yliopistotasoisien koulutuksen ja toi-nen perusopetusta vastaavan tutkinnon lähtömaassa. Yksi haastateltava oli haastatteluhetkellä suorittamas-sa perusopetuksen opintoja.

Haastattelut tehtiin hankkeen valmentajien toimesta yhteisen haastattelurungon pohjalta, joka sisälsi seuraavia temaattisia alueita ja painotti yksilön tilanteen muutosta ko. teemojen osalta: 1) Koettu hyöty valmennuksesta, 2) Muutokset elämässä, 3) Mielekkään tekemisen löytäminen, 4) Sosiaaliset suhteet ja yksinäisyys, 5) Luottamus toisiin ihmisiin, 6) Taloustilanne ja asuminen, 7) Terveystilanne, 8) Suhde perheeseen ja läheisiin, 9) Palveluiden käyttö ja kokemus avun saamisesta viranomaisilta, 10) Tulevai-suuden suunnitelmat, 11) Luottamus omiin mahdolli-suuksiin ja usko tulevaisuuteen.

OHJAUSTULOKSET 2016-2019

5 VUODESSA KUMULATIIVISET VAIKUTUKSET **12,5 MILJ. €**
 HANKKEEN TOIMINNAN TALOUDELLISET PANOSTUKSET **1,3 MILJ. €**

1) Koettu hyöty valmennuksesta: Kaikki 15 vastaajaa kertoivat hyötynensä valmennuksesta. Yksitoista vastaajaa kertoi saaneensa paljon apua, mikä ilmeni kokonaisvaltaisen tuen saamisena valmennuksen aikana laajasti elämän eri osa-alueilla. Neljä vastaajaa kokivat saaneensa rajatumpaa apua. Heillä valmennus oli keskittynyt 1–3 elämän eri osa-alueeseen ja valmennuksen kesto oli jäänyt suppeammaksi. Vastauksissa korostuivat konkreettiset muutokset arjessa, kuten asuntotilanteen muutos, viranomaisasioinnissa tukeminen, raha-asiat, koulutuspaikan hakeminen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisääntyminen. Viisi vastaajaa kertoi hyötynensä erityisesti keskusteluita valmentajan kanssa ja pystyneensä niiden avulla edistämään laajasti elämässä haasteelliseksi koettuja kysymyksiä.

Ne vastaajat, jotka kokivat hyötynensä paljon valmennuksesta, aineistosta oli löydettävissä korrelatio luottamuksen vahvistumiseen toisiin ihmisiin ja ympäröivään yhteiskuntaan (9/11). Lisäksi heidän osaltaan yhteiskunnan muiden palveluiden käyttö oli helpottunut ja he kokivat saaneensa aikaisempaa enemmän tukea niistä. Kolmas yhteinen nimittäjä oli kokemus terveystilanteen positiivisesta muutoksesta valmennuksen aikana.

Neljä vastaajaa oli ollut tullessaan valmennukseen erittäin haastavassa elämäntilanteessa, mikä ilmeni esimerkiksi asunnottomuutena, vaikeana taloudellisena tilanteena, yksinäisyytenä sekä haasteina terveyden ylläpitämisessä. Heidän osaltaan palvelun vaikutukset ja elämäntilanteissa tapahtuneet muutokset olivat suurimpia.

2) Muutokset elämässä: Haastateltavat kokivat, että heidän omat kykynsä selviytyä yhteiskunnassa ovat valmennuksen aikana parantuneet. He kertoivat muutoksista elämässään lähinnä käytännön muutosten kautta, jotka koskivat pääsääntöisesti opiskelupaikan saamista, asunnon hankintaa, työllistymistä, kykyä hoitaa omia asioitaan suomalaisessa yhteiskunnassa sekä terveyteen ja terveellisiin elämäntapoihin liittyviä teemoja. Neljä vastaajaa nosti merkittäväksi tekijäksi tutustuminen suomalaiseen kulttuuriin sekä

vuorovaikuttamisen esimerkiksi hankkeen ryhmävalmennuksissa.

3) Mielekkään tekemisen löytyminen: Yhdeksän haastateltavaa kertoi löytäneensä hankkeen valmennuksen kautta mielekkästä tekemistä elämäänsä. Muutokset koskivat esimerkiksi harrastuksen saamista, työpaikan löytymistä, työhaastatteluihin osallistumista, opintoihin siirtymistä, autokoulun suorittamista, uimakoulun suorittamista, Vamoksen ryhmätoimintoihin kiinnittymistä, yhteistä ruoanvalmistusta sekä suomen kielen opetukseen kiinnittymistä.

Niille kuudelle vastaajalle, jotka eivät kokeneet muutoksia mielekkään tekemisen suhteen, kaksi ei kommentoinut kysymykseen ja neljä vastaajaa oli osallistunut ryhmävalmennuksiin, mutta he eivät kokeneet kiinnittyneensä niihin.

4) Sosiaaliset suhteet ja yksinäisyys: Vastausten perusteella sosiaalisten suhteiden vahvistuminen ja kavereiden löytyminen korreloi vahvasti mielekkään tekemisen löytymiseen. Uusia sosiaalisia kontakteja on muodostunut työelämässä, opinnoissa sekä Vamoksen ryhmävalmennuksissa. Valmennuksen puitteissa muodostuneet sosiaaliset suhteet ovat siirtyneet myös valmennuksen ulkopuolelle ja kolme vastaajaa kertoi tapaavansa uusia kontakteja myös vapaa-ajallaan. Seitsemän vastaajaa ei kokenut muutosta sosiaalisissa suhteissa ja kavereiden löytymisessä valmennusjakson aikana.

Seitsemän viidestätoista vastaajasta oli kokenut valmennuksen aikana yksinäisyyttä. He eivät kokeneet kyenneensä kiinnittyvään sosiaalisiin verkostoihin ja kahta vastaajaa lukuun ottamatta yhteys perheeseen oli erilaisista syistä etäinen. Mielekkään tekemisen löytyminen ei korreloinut merkittävästi yksinäisyyden kokemuksen muuttumiseen.

Kaksi vastaajaa tuotti, että suhde valmentajaan oli muodostunut merkittäväksi tekijäksi yksinäisyyden kokemuksen lieventämisessä. He olisivat toivoneet vielä tiiviimpää mahdollisuutta olla kontaktissa valmentajaan, esimerkiksi viikonloppuina ja ilta-aikoina.

5) Luottamus toisiin ihmisiin: Kymmenen vastaajaa koki luottamuksen toisiin ihmisiin vahvistuneen valmennuksen aikana. Vastaajien kokemus luottamuksesta kohdistui erityisesti lähipiiriin ja Vamos-valmentajaan. Luottamuksen vahvistumisen on toteutunut erityisesti vastaajan ja valmentajan keskustelujen kautta sekä tilanteissa, joissa vastaajaa on kyetty tukemaan konkreettisten elämän muutosten edistämässä. Nuoret ovat saaneet välineitä toisten kohtaamiseen ja sitä kautta luottamuksellisten suhteiden rakentamiseen.

6) Taloustilanne ja asuminen: Seitsemän vastaajaa koki taloudellisen tilanteensa parantuneen valmennusjakson aikana. Tilanne oli parantunut esimerkiksi velkatilanteen selkiytymisen, työpaikan saamisen, talouslukutaidon parantumisen sekä kulutustottumusten muutosten kautta. Kolme vastaajaa oli päässyt valmennuksen aikana sosiaaliturvan piiriin, johon heillä oli oikeus.

Seitsemän vastaajan asuntotilanne oli parantunut valmennusjakson aikana. Muutoksia tapahtui seuraavilla osa-alueilla: a) oman asunnon saaminen, b) siirtyminen vastaanottokeskuksesta itsenäiseen asumiseen, c) uuden asunnon hankkiminen, d) hädän selvittäminen ja uuden asunnon hankkiminen, e) isompaan asuntoon muuttaminen. Kahdeksalla vastaajalla asuntotilanteessa ei ollut tapahtunut muutosta. Asunnon saamisen vaikeus ja prosessin nopeus vaihteli paikkakunnittain. Pääkaupunkiseudulla asunnon saaminen nähtiin haasteellisimpana.

7) Terveystilanne: Kuusi vastaajaa ei kokenut terveydentilassaan tapahtuneen muutoksia valmennusjakson aikana. Kahdeksan koki muutosta parempaan suuntaan ja yksi vastaaja koki terveydentilansa menneen huonompaan suuntaan. Positiiviset muutokset koskivat esimerkiksi muutoksia ravitsemuksessa ja unen saannissa, psykologipalveluihin pääsemisessä, liikunnan lisääntymistä arjessa ja terveyspalveluihin pääsemistä tuetusti.

8) Suhde perheeseen ja läheisiin: Kaksitoista vastaajaa koki, ettei suhteissa perheeseen ja läheisiin ollut tapahtunut muutosta valmennusjakson aikana. Suuren osan perhe asui ulkomailla. Kahden vastaajan, joilla oli tapahtunut positiivisia muutoksia, perheenjäsen asui samalla paikkakunnalla. Toisen heistä suhde läheiseen oli parantunut hankkeentoimesta edistettyjen asumistilanteen muutosten toteuduttua.

9) Palveluiden käyttö, kokemus avun saamisesta viranomaisilta: Kaksitoista vastaajaa totesi, että muiden palveluiden käyttö oli lisääntynyt valmennusjakson aikana. Palvelut, joihin ohjaututtiin, olivat esimerkiksi sosiaalityö, ohjaamo, TE-toimisto, KELA, pankkipalvelut, opintoneuvonta, terveyspalvelut, postipalvelut, verkkoasiointi, asumispalvelut, Maahanmuuttovirasto, poliisi sekä autokoulupalvelut. Lisäksi harjoiteltiin perintätoimistojen, laskutuspalveluiden ja sosiaaliturvaan kuuluvien tukien hakemista. Kolmen vastaajan palveluiden käytössä ei ollut tapahtunut muutosta valmennusjakson aikana.

Hankkeen asiakkaat olivat jakson aikana päätyneet tuetusti käyttämään 1-9 julkista tai yksityistä palvelua. Keskimäärin tuetusti ohjaututtiin 2,6 palveluun yhden asiakkaan osalta. Kokemukset julkisten palveluiden käytöstä vaihtelivat voimakkaasti. Yhdeksän asiakasta koki julkisten palveluiden käytön neutraalisti, kolmella oli negatiivisia kokemuksia ja kolmella oli positiivisia kokemuksia. Neutraalin kokemuksen omaavat kokivat saaneensa pääosin tarvitsemansa avun esimerkiksi TE-toimistosta tai KELA:sta. Osa vastaajista koki, että tuki oli ollut osittaista ja lyhytkestoista. Negatiivisesti palvelut kokeneet arvioivat, että sosiaalityö ei ollut kyennyt heitä auttamaan. Vaikka aika saatiin varattua, tarvittua apua ei koettu olevan saatavilla. Avun saamisen negatiivisesti arvioineet eivät kokeneet saaneensa tukea myöskään KELA:sta tai TE-toimistosta.

10) Tulevaisuuden suunnitelmat: Kaikkien haastateltavien vastaukset painottuivat koulutukseen ja työhön siirtymiseen. Kahdeksan vastaajaa tuotti seuraavan askeleen tulevaisuuden suunnitelmissa olevan koulutukseen siirtyminen. Kuudella heistä koulutuspoluksi oli määrittynyt 2. asteen koulutus ja kahdella oli suunnitelmissa lukio ja korkeakoulututkinto. Vastaajat kertoivat, että esimerkiksi lapsen siirtymisen kunnalliseen päivähoitoon mahdollistaa opinnot. Kahdella oli jo paikka koulutuksessa ja he tähtäsivät valmistumiseen. Neljällä alavalinta oli kirkastunut ja he suunnittelivat koulutukseen hakeutumista.

Seitsemän vastaajaa tähtäsi nimenomaan työllistymiseen. Heistä kaksi ilmoitti omaavansa jo 2. asteen opiskelupaikan. Kaksi tavoitteli työkokeilu- tai harjoittelupaikkaa, jotta voisi osoittaa osaamisensa työnantajalle. Yksi vastaaja tavoitteli osa-aikatyötä, jotta voisi sitä kautta rahoittaa opintonsa.

11) Luottamus omiin mahdollisuuksiin ja usko tulevaisuuteen: Yksitoista vastaajaa kertoi luottamuksen omiin mahdollisuuksiin parantuneen valmistusjakson aikana. Haastateltavat kertoivat, että nykyään he eivät luovuta niin helposti kuin aikaisemmin, motivaatio ja usko itseensä on lisääntynyt, kyky löytää monipuolisempia ongelmanratkaisukeinoja on lisääntynyt ja positiivisuus on lisääntynyt. Neljä vastaajaa ei ollut havainnut muutosta luottamuksessa omiin mahdollisuuksiin (2) tai ei osannut vastata kysymykseen (2).

Kolmetoista vastaajaa suhtautui tulevaisuuteen positiivisesti. Vastaajat nostivat positiivisina indikaattoreina esille harrastustoiminnan vahvistumisen, kouluasioiden edistymisen, taloudellisen tilanteen parantumisen, psyykkisen hyvinvoinnin parantumisen ja sosiaalisten suhteiden parantumisen.

Analyyysi

Haastatelluista kaikki olivat jossain määrin hyötynyt valmistuksesta. Vastaajista 73 % koki saaneensa paljon apua monialaisesti, mikä ilmeni tyytyväisyytenä valmistukseen. Vastaajat, jotka kokivat saaneensa apua rajatuissa teemoissa, eivät kokeneet hyötynensä valmistuksesta yhtä laajasti. Koettu hyöty oli vahvasti yhteydessä yhteiskunnallisen luottamuksen vahvistumiseen. Kaksi kolmasosaa vastaajista kertoi luottamuksen toisiin ihmisiin vahvistuneen valmistuksen aikana. Eniten hyötyä valmistuksesta kokevat saaneensa ne valmistettavat, jotka ovat tulleet palveluun vaikeassa elämäntilanteessa. Heidän osaltaan positiiviset muutokset ovat myös suurimpia. Vastauksissa painottuivat konkreettiset muutokset elämässä.

Yksi keskeinen palvelun vaikutus on haastatelluaineiston perusteella ollut se, että osallistujien kyky käyttää tarvitsemiaan yhteiskunnan palveluita on vahvistunut valmistuksen aikana. Yksilötason palveluintegraatio onkin keskeinen osa Vamos-valmennusta, mutta korostuu tässä hankkeessa. Vastaajista 20 % koki julkiset palvelut positiivisesti, 60 % neutraalisti ja 20 % negatiivisesti.

Haastateltavien usko tulevaisuuteen oli pääosin korkealla tasolla. Tulevaisuuden suunnitelmat suuntautuivat aineistossa vahvasti työllistymiseen ja kouluttautumiseen.

Hankkeen vaikuttavuuden arviointi

Vamos on rakentanut yhteiskunnallista vaikuttavuutta kuvaavan ennustemallin yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa. Koulutus- ja työurille kiinnittymisen myötä seuraa arviolta 100 000 euron nettoverohyöty yhden nuoren 40 vuotta kestäneen työuran aikana.

Hankkeessa tapahtuneet siirtymät (ks. kohta 4, Vamos-tilastot ja ESR-henkilötietojärjestelmän seurantatiedot) tuottavat noin 2,5M euron vuosittaisen kokonaisvaikutuksen julkiseen talouteen ensimmäisen viiden vuoden aikana. Viidessä vuodessa kumulatiiviset vaikutukset yltyvät 12,5 M euroon. Kokonaisuudessaan laskelmat osoittavat noin 230 000 euron asiakaskohtaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia yhden koulutus- ja työuralle kiinnittyneen nuoren myötä 40 vuoden työuran aikana. Hankkeen toiminnan taloudelliset panostukset toiminta-aikana olivat 1 275 269 euroa. Vamoksen yhteiskunnallisten kustannusvaikutusten analyysimallin mukaan hankkeen

toiminta tulee tuottamaan toimintaan kohdennetut taloudelliset panostukset noin kymmenkertaisesti takaisin seuraavan viiden vuoden aikana.

Laskelmissa on huomioitu uudelle koulutusasteelle siirtyminen, suhteessa palvelun alussa olleeseen tilanteeseen verraten. Työllistymisen osalta on huomioitu avoimille työmarkkinoille siirtyminen. Kustannusvaikutusten laskennassa on huomioitu palvelun vaikutuksen vuosittainen vähenemä (16 %), maahanmuuttajien työllisyysasteen taso ja ero väestötasoihin työllistymistä koskeviin tilastotietoihin verrattuna sekä muiden palveluiden vaikutus asiakkaan tilanteen muutoksessa.

1

Mittaa seurantatietoja systemaattisesti tarkemmalla tasolla kuin ESR seurantatiedot edellyttävät

2

Huomioi mittaamisessa hyvinvoinnin muutoksen analyysi siten, että hyvinvoinnin muutostieto on yhdistettävissä statusmuutoksiin ja muuhun seurantatietoon

3

Huomioi menetelmien valinnassa menetelmien helppokäyttöisyys ja edellytykset käyttää niitä myös heikolla suomen kielen taidolla

4

Kerää numeerisen datan rinnalla laadullista tietoa asiakkaiden kokemuksista

5

Pyri rakentamaan seurantajärjestelmä, jotta toiminnan vaikutuksia pystyttäisiin seuraamaan myös hankkeen tai toiminnon jälkeen seurantajaksolla

Lähteet

1. **Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimo, S.** (2015). *Nuoret luukulla – Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä*. Tutkimuksesta tiiviisti 2015:3. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL.
2. **Alanen, O., Kainulainen, S., Saari, J.** (2014) *Vamos tekee vaikutuksen. Vamos-nuorten hyvinvointikokemukset ja tulevaisuuden odotukset*. Helsingin Diakonissalaitos raportti 1/2014.
3. **Alanen, O. & Kotkavuori, A.** (2014). *Välittämisen ammattilaiset*. Vamoksen käsikirja etsivään nuorisotyöhön. Helsingin Diakonissalaitos.
4. **Alanne, M., Kaihlanen, A. & Koskivirta, L.** (toim.) (2016). *Verkostotyökalupakki – Tukea monitoimijaiseen yhteistyöhön*.
5. **Archer, M. S.** (2003) *Structure, Agency, and the Internal Conversation*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. **Böckerman, H.** (2018) *Sosiaalinen kuntoutus työelämöosallisuutta etsimässä*. Teoksessa: Kostilainen, H. & Nieminen, A. (toim.) *Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia*, s. 231–244, Diak Työelämä 13. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
6. **Haavikko, A., & Bremer, L.** (2009). *Ulkoisesti erilaisia sisäisesti samanlaisia*. Suomen Mielenveysseura. SMS-Tuotanto Oy.
7. **Heino, E., Kärmeniemi, N. & Vestilä, M.** (2014). *Kulttuuritulkki*. Toimintamallin kuvaus. Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia.
8. **Karjalainen, J. & Raivio, H.** (2013). *Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa*. Teoksessa: Era, T. (toim.) *Osallisuus – oikeutta vai pakkoa?* Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156/2013.
9. **Lappalainen, E-M.** (2005). *Kulttuurisesti sensitiivinen opettajuus*. Käden, kielen ja kulttuurin oppimisen yhdistäminen maahanmuuttajien koulutuksessa ja opettajan kasvupolulla. Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta.
10. **Matinheikki-Kokko, K.** (toim.), (1999). *Monikulttuurinen koulutus – perusteita ja kokemuksia*. Opetushallitus.
11. **Opetus- ja kulttuuriministeriö** (2018). *Työn murros ja elinikäinen oppiminen*. Elinikäisen oppimisen kehittämistarpeita selvittävän työryhmän raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:8 <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160556/okm08.pdf>
12. **Osallisuuden polku maahanmuuttajanuorille -hanke**. Haastatteluaineisto 2019.
13. **Osallisuuden polku maahanmuuttajanuorille -hanke**. Työpajat 2016–2019.
14. **Piirainen K.** (2018). *Kriisiavusta vastuulliseen asiakasohjaukseen: Opas sosiaalisen kuntoutuksen rakenteen ja prosessin haltuunottoon*. Diak puheenvuoro 18. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
15. **Romakkaniemi, M., Lindh, J., Laitinen, M.** (2018) *Nuorten aikuisten osallisuus ja sosiaalinen kuntoutus Lapissa*. Kela, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 147.

16. **Romppainen, A.** (2007). *Verkosto-organisaation moniammatillisen tiimityön kehittäminen Etelä-Karjalan työvoiman palvelukeskuksessa*. Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/76473/lisuri00073.pdf?sequence=1>
17. **Sosiaalihuoltolaki 1301/2014**. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301> (viitattu 15.4.2019).
18. **Tambuyzer, E., Pieters, G. & Van Audenhove, C.** (2011). *Patient involvement in mental health care: one size does not fit all*. *Health Expectations* 17 (1), 138–150. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1369-7625.2011.00743.x/epdf> (viitattu 15.4.2019).
19. **Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivut.** *Mielenterveyden edistäminen*. <https://www.thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen> (viitattu 15.4.2019).
20. **Terveyden ja hyvinvointilaitoksen verkkosivut.** *Osallisuus omassa elämässä*. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-edistamisen-mallit/tunnista-ja-kuvaa-osallisuuden-palanen-?#Osallisuus-omassa-elamassa> (viitattu 15.4.2019).
21. **Työterveyslaitos (2019)**. Tietoa Kykyviisarista <https://sivusto.kykyviisari.fi/tietoa-kykyviisarista/mika-on-kykyviisari/> (viitattu 15.4.2019).
22. **Työväen Sivistysliitto TSL.** *Kulttuuritulkkiopas*. <https://otetyohon-fi-bin.directo.fi/@Bin/addcb172dd7999cb4b2a86f38866a471/1555574581/application/pdf/173414/Kulttuuritulkkiopas%20TSL.pdf> (viitattu 18.4.2019).
23. **Vamos-tilastot 2016–2018**.
24. **Veistilä, M., Leimio-Reijonen, S. & Rantalainen, E.** (2011). *Verkostotyön periaatteet – Verkostojen johtaminen*. Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Verso. <http://paihdekehitys.fi/tiedostot/rakenne.pdf> (viitattu 7.1.2019).

LIITE

Haastattelukysymykset oli teemoitettu seuraavasti:

A. Taustatiedot

- a. Sukupuoli
- b. Ikä
- c. Koulutustausta
- d. Missä Vamoksessa olet ollut valmennuksessa?

B. Muutokset elämässä valmennuksen aikana

- a. Mitä hyötyä Vamoksen valmennuksesta on ollut sinulle?
- b. Miten elämäsi on muuttunut valmennuksen aikana?
- c. Millaista tekemistä olet löytänyt valmennuksen aikana?
- d. Oletko löytänyt kavereita? Jos olet, miten se on tapahtunut?
- e. Oletko kokenut yksinäisyyttä valmennuksen aikana? Miten tilanne on muuttunut?
- f. Luotatko toisiin ihmisiin? Miten tilanne on muuttunut valmennuksen aikana?
- g. Miten rahatilanteesi on muuttunut valmennuksen aikana?
- h. Miten asumistilanteesi on muuttunut valmennuksen aikana?
- i. Miten terveystilanteesi on muuttunut valmennuksen aikana?
- j. Miten suhde perheeseesi ja läheisiin ihmisiin on muuttunut valmennuksen aikana?

C. Suhde palvelujärjestelmään

- a. Millaisia palveluja olet oppinut käyttämään valmennuksen aikana?
- b. Millaista apua olet saanut viranomaisilta? Oletko saanut apua silloin kun olet sitä tarvinnut?

D. Tulevaisuus

- a. Mitä ajattelet koulutukseen tai työhön liittyvistä suunnitelmista seuraavan vuoden aikana?
- b. Luottamus sinun omiin mahdollisuuksiisi tulevaisuudessa on muuttunut valmennuksen aikana?
- c. Mitä ajattelet, että elämässäsi tapahtuu seuraavan vuoden aikana?

